

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Psikoloji Anabilim Dalı

Klinik Psikoloji Bilim Dalı

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN
ÇOCUKLARIN ANNELERİ İLE NORMAL GELİŞİM
GÖSTEREN ÇOCUKLARIN ANNELERİNİN ZİHİN
KURAMI, BAĞLANMA VE DUYGU DÜZENLEME
STRATEJİLERİ BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Yüksek Lisans Tezi

Sevcan TÜREDİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Hakan KARAŞ

İstanbul - 2021

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı Soyadı : Sevcan TÜREDİ

Tez Dili : Türkçe

Tezin Adı : Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Anneleri ile Normal Gelişim Gösteren Çocukların Annelerinin Zihin Kuramı, Bağlanma ve Duygu Düzenleme Stratejileri Bakımından Karşılaştırılması

Enstitü : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ana Bilim Dalı : Klinik Psikoloji

Tezin Türü : Yüksek Lisans Tezi

Tezin Tarihi : 12/02/2021

Sayfa Sayısı : 119

Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Hakan KARAS

Dizin Terimleri : Otizm Spektrum Bozukluk, Duygu Durum
Düzenleme, Zihin Kuramı

Türkçe Özet : Bu çalışmada, Otizm spektrum bozukluk tanısı alan çocuk sahibi anneler ve normal gelişim gösteren annelerin duygu düzenleme becerileri ve zihin kuram işlevleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Dağıtım Listesi : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'ne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezi'ne

Sevcan TÜREDİ

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Psikoloji Anabilim Dalı

Klinik Psikoloji Bilim Dalı

OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN
ÇOCUKLARIN ANNELERİ İLE NORMAL GELİŞİM
GÖSTEREN ÇOCUKLARIN ANNELERİNİN ZİHİN
KURAMI, BAĞLANMA VE DUYGU DÜZENLEME
STRATEJİLERİ BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Yüksek Lisans Tezi

Sevcan TÜREDİ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Hakan KARAŞ

İstanbul - 2021

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin/projenin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Sevcan TÜREDİ

../ ../2021

T.C
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Sevcan TÜREDİ' nin "OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUĞU OLAN ÇOCUKLARIN ANNELERİ İLE NORMAL GELİŞİM GÖSTEREN ÇOCUKLARIN ANNELERİNİN ZİHİN KURAMI, BAĞLANMA VE DUYGU DÜZENLEME STRATEJİLERİ BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji anabilim dalında Klinik Psikoloji bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Dr. Öğr. Üyesi Hakan KARAŞ
(Danışman)

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Erkal ERZİNCAN

Üye

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Fuat
AKGÜL

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.... / / 2021

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ
Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, otizmliler ve Normal Gelişim Gösteren (NGG) çocukların annelerinin zihin kuramı işlevleri, bağlanma biçimleri ve duygu düzenleme becerileriyle ilişkisinin incelenmesidir. Çalışmanın evrenini Otizmliler çocukların anneleri ve NGG çocukların anneleri oluşturacaktır. OSB çocukların annelerine Algi Aba Terapi Merkezi ve Mavi İlmek Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi'nde anket çalışması yapılması planlanmaktadır. Bu çalışmada veriler uygulanacak anketler aracılığı ile toplanmıştır. Araştırmada NGG çocukların oluşturacağı kontrol grubu, benzer yaşta öğrencilerin bulunduğu çeşitli ilköğretim okullarında okuyan çocukların annelerinden oluşmaktadır. Çalışma kapsamında 56 otizmliler çocuk annesi ile 53 NGG çocuk sahibi annesi araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırma için, Otizmliler çocukların annelerine araştırma değişkenlerini ölçmek amacıyla anketler uygulanacaktır. Öncesinde bilgilendirilmiş onamları alınan katılımcılara anket uygulaması yapılarak, vermiş oldukları yanıtlara ilişkin numerik verilerin girişi yapılmış ve girişleri yapılan veriler bilgisayarda "Statistical Package for Social Sciences (SPSS 23) yazılımı ile değerlendirilmiştir. Katılımcıların demografik değişkenlerini incelemek amacıyla betimleyici istatistiksel yöntemler kullanılacaktır. Araştırma değişkenleri arasındaki ilişki ve demografik değişkenler bakımından farklılaşma düzeyini incelemek amacıyla örneklemin normal dağılımı halinde ikili bağımsız grup bulunan değişkenler için "Bağımsız Örneklem t Testi" uygulanmıştır. Normal dağılım göstermemesi halinde Mann Whitney U Testi ve Kruskal Wallis H Testi uygulanmıştır. İlişkinin incelenmesi amacıyla Pearson Korelasyonu uygulanmıştır.

Elde edilen bulgular doğrultusunda, otizmliler çocuk sahibi anneler ve NGG çocuk sahibi annelerde zihin kuramı işlevleri açısından anlamlı farklılık saptanmamıştır. Duygu durum düzenleme güçlüklerinden açıklılık alt boyutu otizmliler çocuk sahibi annelerde yüksek; kabulsüzlük ve stratejiler alt boyutları ise NGG çocuk sahibi annelerde anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Korelasyon bulgularına göre, otizmliler çocuk sahibi annelerin yaşı ile kaçınan bağlanma alt boyutu arasında negatif yönlü korelasyon saptanmıştır. Otizmliler çocuk sahibi annelerin yaşı ile duygu düzenleme gücü açıklılık alt boyutu pozitif yönlü ve anlamlı ilişkili bulunmuştur.

Araştırma bulgularının, otizm tanısı almış çocuk sahibi anneler ve NGG annelerin

bağlanma stilleri, zihin okuma işlevleri ve duygu düzenleme güçlüğü arasındaki ilişkilerdeki farklılıkların anlaşılması açısından önemli bulgular sunduğu düşünülmektedir. İleri çalışmalarda, demografik özellikler bakımından yakın niteliklere sahip ve daha geniş örneklem gruplarıyla araştırma yürütülebileceği düşünülmektedir. Ayrıca, özel gereksinimli çocuklar olarak tanımlanan otizm spektrum bozukluk tanısı alan çocukların aldıkları eğitime ek olarak birincil bakım veren olan annelere yönelik psikososyal müdahalelerin yürütülmesine yönelik araştırma bulgularının yardımcı olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Duygu Düzenleme, Otizm Spektrum Bozukluk, Zihin Kuramı

SUMMARY

The aim of this study is to examine the relationship between mothers of autistic and Normally Developing (NGG) children with ToM functions, attachment styles and emotion regulation skills. The universe of the study will be mothers of children with autism and mothers of NGG children. A survey is planned for the mothers of OIZ children in the Perception Aba Therapy Center and Mavi İlmek Special Education and Rehabilitation Center. In this study, data were collected through questionnaires to be applied. The control group to be formed by NGG children in the study consists of the mothers of children who study at various primary schools with students of similar age. Within the scope of the study, 56 mothers with autism and 53 mothers with NGG children were included in the study. For the research, questionnaires will be applied to mothers of children with autism to measure the research variables. The questionnaire was administered to the participants whose informed consents were obtained before, numerical data related to their responses were entered and the data entered was evaluated on the computer using the Statistical Package for Social Sciences (SPSS 23) software. Descriptive statistical methods will be used to examine the demographic variables of the participants. In order to examine the relationship between research variables and the level of differentiation in terms of demographic variables, in the case of normal distribution of the sample, "Independent Sample t Test" was applied for variables with double independent groups. If it did not show normal distribution, Mann Whitney U Test and Kruskal Wallis H Test were used. Pearson Correlation was applied to examine the relationship.

In line with the findings, no significant difference was found between mothers with autistic children and mothers with normally developing children in terms of theory of mind functions. One of the difficulties in emotion regulation, the openness sub-dimension is higher in mothers with autistic children; Non-acceptance and strategies sub-dimensions were found to be significantly higher in mothers with normally developing children. According to the correlation findings, a negative correlation was found between the age of mothers with autistic children and the avoidant attachment sub-dimension.

It is thought that the findings of the study provide important findings in terms of understanding the differences in the relationships between attachment styles, mind

reading functions, and emotional regulation difficulties of mothers with children diagnosed with autism and mothers with normal development. In further studies, it is thought that research can be conducted with larger sample groups with similar characteristics in terms of demographic characteristics. In addition, it is thought that the findings of the research on the implementation of psychosocial interventions for mothers who are primary caregivers in addition to the education of children diagnosed with autism spectrum disorder, defined as children with special needs, may be helpful.

Keywords: Autism Spectrum Disorder, Emotional Regulation, Theory of Mind

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
SUMMARY	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
KISALTMALAR.....	vii
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
EKLER LİSTESİ.....	x
ÖNSÖZ	xi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN GENEL ÖZELLİKLERİ

1.1. PROBLEM	3
1.1.1. Alt Problemler.....	3
1.2. HİPOTEZLER	4
1.3. SINIRLILIKLAR	4
1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	6

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUK	7
2.1.1. Tanı Kriterleri	7
2.1.2. Etiyolojisi.....	9
2.1.3. Epidemiyolojisi.....	10
2.2. ZİHİN KURAMI İŞLEVLERİ	10
2.2.1. Zihin Kuramı ve Otizm Spektrum Bozukluk.....	12
2.3. BAĞLANMA	13
2.3.1. Bağlanma Kuramı.....	13
2.3.2. Erişkin Bağlanma Özellikleri	16
2.4. DUYGU DÜZENLEME BECERİLERİ	17
2.4.1. Duygu Düzenleme ve Zihin Kuramı İşlevleri Arasındaki İlişki	18

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	24
3.1.1. Evren ve Örneklem	24
3.2. VERİ ÖLÇÜM ARAÇLARI	24
3.2.1. Demografik Bilgi Formu	24
3.2.2. Gözlerden Zihin Okuma Testi(GZOT).....	25
3.2.3. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE-II)	25
3.2.4. Duygu Düzenleme Güçlüğü Anketi.....	26
3.3. ARAŞTIRMADA KULLANILAN İSTATİSTİKSEL YÖNTEMLER	26

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Demografik Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri.....	27
4.2. Katılımcıların Zihin Kuramı İşlevleri, Bağlanma ve Duygu Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	43
TARTIŞMA.....	44
SONUÇ VE ÖNERİLER	51
KAYNAKÇA	52
EKLER	57
DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU	57
GÖZLERDEN ZİHİN OKUMA TESTİ	59
YAKIN İLİŞKİLERDE YAŞANTILAR ENVANTERİ (YİYE-II).....	92
DUYGU DURUM DÜZENLEMEDE GÜÇLÜKLER ANKETİ	96

KISALTMALAR

ANOVA: Tek yönlü varyans analizi

ASD: Autism Spectrum Disorder

DSM: Diagnostic and Statistical Manual for Mental Disorders

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

GZOT: Gözlerden Zihin Okuma

NGG: Normal Gelişim Gösteren

OSB: Travma Sonrası Stres Bozukluğu

SPSS: Statistical Package for Social Sciences

TDC: Typically Developed Children

YİYE: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin yaşadığı yer değişkeninin çapraz tablo ve ki-kare bulguları	27
Tablo 2. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin eğitim düzeyi değişkeninin çapraz tablo ve ki-kare bulguları	29
Tablo 3. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin çalışma durumu değişkeninin çapraz tablo ve ki-kare bulguları	30
Tablo 4. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin gelir düzeyi değişkeninin çapraz tablo ve ki-kare bulguları	32
Tablo 5. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocukların ek tanı değişkeninin çapraz tablo ve ki-kare bulguları	33
Tablo 6. Otizm tanısı konan çocuk sahi ve NGG çocukların düzenli ilaç kullanımı değişkeninin çapraz tablo ve ki-kare bulguları.....	34
Tablo 7. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocukların psikiyatrik ilaç kullanımı değişkeninin çapraz tablo ve ki-kare bulguları	36
Tablo 8. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin psikiyatrik tanı değişkeninin çapraz tablo ve ki-kare bulguları	37
Tablo 9. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin psikiyatrik ilaç kullanımı değişkeninin çapraz tablo ve ki-kare bulguları.....	38
Tablo 10. Katılımcıların OSB tanısı ve NGG gruplarına göre yaşı, çocuğun yaşı, bağlanma, gözlerden zihin okuma ve duygu düzenleme güçlüğü alt boyutları puan ortalamaları, standart sapma, çarpıklık ve basıklık değerleri	39
Tablo 11. Otizm tanısı alan çocuk sahibi anneler ve normal gelişim gösteren çocuk sahibi annelerin zihin kuramı işlevleri, bağlanma stilleri ve duygu düzenleme güçlükleri alt boyutlarının bağımsız gruplar t-testi bulguları.....	40
Tablo 12. OSB tanısı alan ve NGG çocuk sahibi annelerin yaş ortalamalarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız gruplar t-testi bulguları	42
Tablo 13. OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerin yaş, GZOT, bağlanma ve duygu düzenleme güçlüğü puanlarının korelasyonu	43

ŞEKİLLER LİSTESİ

- Şekil 1.** Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin yaşadığı yer değişkeninin grafiksel gösterimi 28
- Şekil 2.** Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin eğitim düzeyi değişkeninin grafiksel gösterimi 29
- Şekil 3.** Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin çalışma durumu değişkeninin grafiksel gösterimi 31
- Şekil 4.** Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin gelir düzeyi değişkeninin grafiksel gösterimi 33
- Şekil 5.** Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuklarda ek tanı değişkeninin grafiksel gösterimi 34
- Şekil 6.** Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuklarda düzenli ilaç kullanımı değişkeninin grafiksel gösterimi 35
- Şekil 7.** Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuklarda psikiyatrik ilaç kullanımı değişkeninin grafiksel gösterimi 36
- Şekil 8.** Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin psikiyatrik tanı değişkeninin grafiksel gösterimi 37
- Şekil 9.** Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin psikiyatrik ilaç kullanımı değişkeninin grafiksel gösterimi 38

EKLER LİSTESİ

EK-A: DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

EK-B: GÖZLERDEN ZİHİN OKUMA TESTİ

EK-C: YAKIN İLİŞKİLERDE YAŞANTILAR ENVANTERİ

EK-D: DUYGU DÜZENLEME GÜÇLÜĞÜ ANKETİ

EK-E: ETİK KURUL ONAY FORMU

ÖNSÖZ

Tez sürecinde beni akademik yönde geliştiren ve değerli bilgilerini benimle paylaşan tez danışmanım Dr.Öğr. Üys. Hakan KARAŞ'a desteklerinden ötürü teşekkürlerimi sunarım.

Eğitim ve öğretim hayatım boyunca beni teşvik eden, bana yön veren ve tercih ettiğim alanda ilerlemem hususunda bana maddi ve manevi desteklerini sunan anneme ve babama çok teşekkür ederim. İyi ki varsınız.

Hayatıma girdiği andan itibaren her zaman yanımda olan, beni her konuda destekleyen, bu zorlu süreçte de beni motive eden canım eşim Sinan KAYMAK'a sonsuz teşekkür ederim. İyi ki varsın.

GİRİŞ

“Zihin kuramı” (Theory of Mind: ToM) kişinin; başkalarının duygu, düşünce ve niyetlerine dair çıkarsamalar yapabilme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır. Bu terimi 1978 yılında ilk olarak ortaya atan Premack ve Woodruff şempanzelerle yaptıkları çalışmalardan yola çıkmışlardır (Harrington vd., 2005). Daha sonra çocukların bilişsel süreçlerinin gelişimi çerçevesinde gelişimsel psikoloji alanında da kullanılan zihin kuramı kavramı, evrimsel bir yaklaşımla da ele alınmış ve sosyal çevreye uyumu sağlayan uyumsal bir yeti olarak tartışılmıştır (Brüne 2005).

Zihin kuramı ile yakından ilişkili bir kavram olan “zihinselleştirme” (mentalization), kişinin diğerlerine ve kendisine ait görünmez zihinsel durumları açıklama ve davranışı öngörme kapasitesi olarak tanımlanır. Zaman zaman birbirinin yerine de kullanılan bu iki kavram aynı olguya farklı yönlerden yaklaşmakta; zihin kuramı daha çok bilişsel süreçlere göndermede bulunurken, zihinselleştirme duygusal öğeleri de içermektedir (Choi-Kain ve Gunderson 2008). Bunun dışında, zihinselleştirme kavramı ebeveyn duyarlılığının önemli bileşenlerinden biri olarak kabul edilmekte ve çocuğun zihinsel temsillerinin oluşmasında ebeveynin rolü vurgulanmaktadır (Birdal vd., 2015). İlk bakım verici olan annenin zihinselleştirme ve bunu çocuğuna aktarabilme yetisinin, çocuğun zihinselleştirme kapasitesinin gelişiminde kritik bir rol oynadığı ileri sürülmektedir (Dunn vd., 1991, Ruffman vd., 2006). Son yıllarda giderek artan araştırmalar duygu dışavurumunun yüksek olması, aşırı kaygılı, aşırı koruyucu, müdahale edici, baskın ve güvensiz bakım verenin olması şizofreni hastalarında kötü klinik gidiş, sık hastaneye yatış, sık yinelemeler, depresyon ve intihar ile ilişkili olduğunu göstermektedir (McDonnell vd., 2003, Tüzer vd., 2003).

Duygu düzenleme, bireyin amaçlarını gerçekleştirmede kendisi için yoğun ve geçici niteliği olan duygusal tepkilerini izleme, değerlendirme ve değiştirmede kullandıkları içsel ve dışsal tepkilerden oluşmaktadır (Thompson, 1994). Duygu düzenleme, insanların duygularını yönetmek amacıyla yapmış oldukları aktif çabalardan oluşmaktadır (Koole, 2010). Dolayısıyla kişinin var olan duygularını

yönetebilmesi ve onları değiştirebilmesi için öncelikle duygularının farkında olması yani bilinçli farkındalığa sahip olması gerektiği düşünölmektedir.

Duygusal düzenleme ile ilişki kurulabilecek bir diğer değişkenin de bağlanma özellikleri olduğu söylenebilir. Bağlanma davranışının işlevlerinden birinin, bebeğin özellikle rahatsızlık verici duygusal uyarılmalarını düzenlemesine yardımcı olma şeklinde olduğu ifade edilmektedir (Cassidy, 1994; Thompson, 1994). Çocuğun bağlanma figürüne olan yakınlığını korumak için ondan duygularını düzenlemesi beklenmektedir. Çocuk, pek çok duygusal tepki içinden kendi amacına ulaştıran ve bağlanma figürü ile yakınlığını korumasına yardımcı olacak duygusal tepkileri seçme eğilimi göstermektedir (Thompson, 1994). Bu açıdan değerlendirildiğinde bağlanma teorisi ile duygu düzenlemede yer alan bireysel farklılıkların oluşum süreci açıklanabilir (Yüksel, 2014).

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN GENEL ÖZELLİKLERİ

1.1. PROBLEM

Klinik alanda zihin kuramı ilk kez otizm spektrum bozuklukları olan çocukları anlamaya yönelik olarak kullanılmış (Baron-Cohen vd., 1985), bunu frontal lob lezyonları ve şizofreni takip etmiştir. Yakın zamanda zihin kuramı çalışmaları frontotemporal demans, Alzheimer demansı, anti sosyal kişilik bozukluğu, iki uçlu duygu durum bozukluğu (Brüne 2005) ve obsesif kompulsif bozukluk (Grisham vd., 2010, Sayin vd., 2010) gibi hastalıklara genişletilmiştir. Zihin teorisi ve otizm arasındaki ilişkiyi inceleyen ilk çalışmalar Frith tarafından gerçekleştirilmiş; Frith, sosyal etkileşim alanındaki bozulmaların otizm ile şizofrenide benzer nitelikte olduğunu iddia etmiştir (Harrington vd., 2005). Çalışmasında, Frith, şizofrenide görülen apati ve tuhaf davranışların, kendini izlemekle (self-monitoring) ilgili bozuklukların ve diğer insanların düşünce ve niyetlerini gözlemlemede bozulmaların, zihin kuramı ile anlaşılabilceğini ortaya atmıştır (Brüne 2005, Harrington vd., 2005). Bu doğrultuda, OSB bozukluklarında da incelenen zihin kuramı işlevlerinin bakımverenlerdeki düzeyinin ne olduğunun anlaşılmasının OSB seyri hakkında bilgi verebilecek önemli bir değişken olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, araştırmadaki diğer değişkenler olan duygu düzenleme becerileri ve bağlanma özelliklerinin bakımverenler olan annelerdeki düzeyini ve stilini inceleyerek zihin kuramı işlevlerinin söz konusu değişkenlerle ilişkisini incelemesi açısından bu çalışmanın literatüre katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmanın amacı, Otizm Spektrum Bozukluk (OSB) tanısı almış ve NGG çocuk sahibi annelerin zihin kuramı işlevleri, bağlanma özellikleri ve duygu düzenleme stratejileri bakımından karşılaştırmaktır. Araştırma kapsamında yanıtlanması hedeflenen araştırma alt problemleri aşağıda verilmiştir:

1.1.1. Alt Problemler

Araştırmanın amaçları doğrultusunda belirlenen alt amaçlar aşağıdaki gibidir:

1. OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerin ZK işlevleri ve bağlanma arasında ilişki var mıdır?
2. OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerin ZK işlevleri ve duygu

- düzenleme güçlükleri arasında ilişki var mıdır?
3. OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerin bağlanma özellikleri ile duygu düzenleme güçlükleri arasında ilişki var mıdır?
 4. OSB tanısı alan ve NGG çocuk sahibi annelerin ZK işlevleri, duygu düzenleme güçlükleri ve bağlanma özellikleri anlamlı farklılık göstermekte midir?

1.2. HİPOTEZLER

Araştırma kapsamında değişkenlerin ölçümü ile doğrulanan hipotezler aşağıdaki gibidir:

H1: OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerin ZK işlevleri ve bağlanma arasında anlamlı ilişki vardır. Güvensiz bağlanma özellikleri ile ZK işlevleri arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişki bulunmaktadır.

H2: OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerin ZK işlevleri duygu düzenleme güçlükleri arasında anlamlı ilişki vardır. ZK işlevleri ve duygu düzenleme güçlükleri arasında negatif yönlü ve anlamlı ilişki bulunmaktadır.

H3: OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerin bağlanma özellikleri ve duygu düzenleme güçlükleri arasında anlamlı ilişki vardır. Güvensiz bağlanma özellikleri ve duygu düzenleme güçlükleri arasında pozitif yönlü ve anlamlı ilişki bulunmaktadır.

H4: OSB tanısı alan ve NGG çocukların annelerinin ZK işlevleri, duygu düzenleme güçlükleri ve bağlanma özellikleri anlamlı farklılık göstermektedir.

1.3. SINIRLILIKLAR

Araştırmanın değişkenler, yöntem ve analiz adımlarına ilişkin sınırlılıkları aşağıdaki gibidir:

1.OSB tanısı almış çocukların annelerinde zihin kuramı işlevleri, duygu düzenleme gücü ve bağlanma özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışma olmaması bilgi toplama sürecini uzatabilir. Bu durumda zaman yönünden zorluk çıkabileceği düşünülmektedir.

2.Araştırmada elde edilen bulgular katılımcıların araştırma için kullanılan değerlendirme araçlarına verdikleri cevapla sınırlıdır.

3. Araştırmada elde edilen bulgular, elde edilen verileri için geçerli ve güvenilir olduğu varsayılan veri analiz yöntemleri ile sınırlıdır.

4. OSB tanısı almış çocukların annelerinde zihin kuramı işlevleri, duygu düzenleme güçlüğü ve bağlanma özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışma olmaması tartışma kısmının yazılmasında sınırlılık olabilir.

Bununla birlikte, araştırmanın değişkenler, yöntem ve analiz adımlarına ilişkin varsayımları aşağıdaki gibidir:

1. OSB tanısı alan çocukların annelerinin zihin kuramı işlevleri NGG ocukların annelerine göre daha düşük düzeydedir. Ayrıca, güvensiz bağlanma ve duygu düzenleme güçlüklerinin OSB tanısı alan ocuk çocukların annelerinde NGG ocuk sahibi annelere kıyasla daha yüksek olduğu varsayılmaktadır.
2. OSB tanısı alan çocukların eğitime başlamasıyla annelerin sağlıklı zihin kuramı işlevleri arasında ilişki vardır.
3. Duygu düzenleme güçlükleriyle zihin kuramı işlevlerindeki sorunlar arasında pozitif ilişki vardır.
4. Güvensiz bağlanma ve duygu düzenleme güçlükleri arasında pozitif ilişki vardır.
5. Güvensiz bağlanma ile zihin kuramı işlevi sorunları arasında pozitif ilişki vardır.

1.4. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmanın amacı Otizm Spektrum Bozukluk (OSB) tanısı alan çocuk sahibi anneler ve normal gelişim gösteren (Typically Developed Children olarak literatürde yer alan) çocuk sahibi annelerin duygu düzenleme becerileri ve zihin kuramı işlevlerinin değerlendirilmesidir. Çalışmada elde edilen bulgular kapsamında, otizm spektrum bozukluk tanısının ailelerin psikososyal işlevselliğine olan olası etkileri hakkında bilgi edinilmesi söz konusudur. Ayrıca, OSB tanısı alan çocuklar ve NGG çocukların annelerinin karşılaştırılması, özellikle çocuklara konulan tanının birincil bakımveren olan anneler üzerindeki etkileri incelemek açısından önem arz etmektedir. Öte yandan, katılımcıların demografik değişkenleri bakımından duygu düzenleme becerileri ve zihin kuramı işlevlerinin karşılaştırılması yapılarak, kişisel faktörlerin söz konusu araştırma değişkenleriyle bağlantısı değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçların bu açıdan güncel ve anlamlı veriler sunduğu düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. OTİZM SPEKTRUM BOZUKLUK

Otizm, sosyal ve iletişimsel davranışlarda yetersizlik, ilgi ve aktivitelerde sınırlılık ile karakterize edilen, ciddi nörogelişimsel bir bozukluktur (Schechtman, 2007: 497). Ayrıca nörolojik bozukluklar arasında etiyolojik açıdan değerlendirildiğinde en karmaşık genetik arka plana sahip bozukluk olarak bilinmektedir. (Vanderweele ve Cook, 2003).

Otizm Spektrum Bozukluk tanısı alan çocuklarda karşılıklı ortak dikkatin gelişmemesi, göz temasının olmaması, imitasyon (taklit) yeteneğinde bozukluk, jest ve mimiklerin gelişmemesi, işaret etmenin olmaması erken dönemde fark edilebilecek özelliklerdir (Baron-Cohen, 2008). Ayrıca oyun becerileri ve hayal güçleri zayıftır (Skuse vd., 2011). Akranları ile sosyal oyunlar ve taklit oyunları oynamazlar (Wing, 2012). Çocukluğun ilk üç yılında çıkan bu gelişimsel bozukluk ömür boyu sürmektedir.

2.1.1. Tanı Kriterleri

A. Aşağıda, şu anda veya tarihin gösterdiği gibi, sosyal iletişimde ve çoklu bağlamlarda sosyal etkileşimde kalıcı eksiklikler (örnekler açıklayıcıdır, ayrıntılı değildir, metne bakınız):

1. Sosyal-duygusal ilişkide, örneğin anormal sosyal yaklaşımdan ve normal konuşmanın başarısızlığından kaynaklanan açıklar; çıkarların, duyguların veya duygulanımların daha az paylaşılması; sosyal etkileşimleri başlatamama veya bunlara yanıt verememe.

2. Sosyal etkileşim için kullanılan sözlü olmayan iletişim davranışlarında, örneğin zayıf bir şekilde entegre edilmiş sözlü ve sözlü olmayan iletişimden kaynaklanan

açıklar; göz teması ve beden dilindeki anormallikler veya jestleri anlama ve kullanmadaki eksiklikler; yüz ifadeleri ve sözsüz iletişim eksikliği.

3. İlişkilerin geliştirilmesi, sürdürülmesi ve anlaşılmasındaki açıklar; örneğin, davranışı çeşitli sosyal bağlamlara uyacak şekilde ayarlama zorluklarından; yaratıcı oyunu paylaşmada veya arkadaş edinmedeki zorluklar; akranlara ilgi yokluğuna.

Önem düzeyi, sosyal iletişim bozukluklarına ve sınırlı tekrarlayan davranış kalıplarına bağlıdır.

B. Aşağıdakilerden en az ikisinin şu anda veya geçmişte gösterdiği şekilde kısıtlanmış, tekrarlayan davranış, ilgi alanları veya faaliyet kalıpları.

1. Kalıplaşmış veya tekrarlayan motor hareketler, nesnelerin kullanımı veya konuşma (örneğin, basit motor stereotipler, oyuncakları sıraya dizme veya nesnelere çevirme, ekolali, kendine özgü ifadeler).

2. Aynılık, rutinelere bağlılık veya ritüelleşmiş kalıplar veya sözlü olmayan davranışta ısrar etme (örneğin, küçük değişikliklerde aşırı huzursuzluk, geçişlerde zorluklar, katı düşünme kalıpları, selamlama ritüelleri, her gün aynı yoldan gitme veya aynı yemeği yeme ihtiyacı).

3. Yoğunluk veya odak bakımından anormal olan yüksek derecede kısıtlanmış, sabitlenmiş ilgi alanları (örneğin, olağandışı nesnelere güçlü bağlılık veya bunlarla meşgul olma, aşırı derecede sınırlanmış veya ısrarcı ilgi).

4. Duyusal girdiye karşı hiper veya hiporeaktivite veya çevrenin duyuşal yönlerindeki olağandışı ilgi alanları (örneğin, ağrıya / sıcaklığa karşı belirgin kayıtsızlık, belirli seslere veya dokulara ters tepki, nesnelerin aşırı kokması veya dokunması, ışık veya hareketten görsel olarak büyülenme) .

Geçerli önem derecesini belirtin: Önem düzeyi, sosyal iletişim bozukluklarına ve kısıtlı, tekrarlayan davranış kalıplarına bağlıdır. (Aşağıdaki tabloya bakınız.)

C. Semptomlar erken gelişim döneminde mevcut olmalıdır (ancak sosyal talepler sınırlı kapasiteleri aşmaya veya daha sonraki yaşamda öğrenilen stratejilerle maskelenene kadar tam olarak ortaya çıkmayabilir).

D. Semptomlar, mevcut işleyişin sosyal, mesleki veya diğer önemli alanlarında klinik olarak önemli bozulmaya neden olur.

E. Bu rahatsızlıklar zihinsel engellilik (zihinsel gelişimsel bozukluk) veya yaygın gelişimsel gecikme ile daha iyi açıklanamamaktadır. Zihinsel engellilik ve otizm spektrum bozukluğu sıklıkla birlikte ortaya çıkar; Otizm spektrum bozukluğu ve zihinsel yetersizlik ek tanıların konulabilmesi için sosyal iletişimin genel gelişim düzeyi için beklenenin altında olması gerekir.

Not: DSM-IV'te otistik bozukluk, Asperger bozukluğu veya başka türlü belirtilmeyen yaygın gelişimsel bozukluk tanısı olan bireylere otizm spektrum bozukluğu tanısı verilmelidir. Sosyal iletişimde belirgin eksiklikleri olan, ancak semptomları otizm spektrum bozukluğu kriterlerini başka şekilde karşılamayan bireyler, sosyal (pragmatik) iletişim bozukluğu açısından değerlendirilmelidir.

- Zihinsel bozukluğun eşlik ettiği veya etmediği
- Dil bozukluğu olan veya olmayan
- (Kodlama notu: İlişkili tıbbi veya genetik durumu tanımlamak için ek kod)
- Başka bir nörogelişimsel, zihinsel veya davranışsal bozuklukla ilişkili
- (Kodlama notu: İlişkili nörogelişimsel, zihinsel veya davranışsal bozuklukları tanımlamak için ek kodlar)
- Katatoni ile seyreden
- Bilinen bir tıbbi veya genetik durum veya çevresel faktörle ilişkili olan (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2014).

2.1.2. Etiyolojisi

Otizm Spektrum Bozuklukları (OSB) etiyojisinde genetik faktörlerin, prenatal komplikasyonların ve çevresel faktörlerin etkili olduğu ileri sürülmektedir (Baumer & Spence, 2018). Etiyolojideki genetik faktörler ele alındığında ikizler ve aileleri ile yapılan çalışmalar öne çıkmaktadır. İkizlerde OSB görülme oranı incelendiğinde tek yumurta ikizlerinde OSB yüzdesinin çift yumurta ikizlerine kıyasla daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Annenin gebelikte geçirdiği komplikasyonlar ve kronik rahatsızlıklar ya da çocuğun ilk yaşlarda yaşadığı enfeksiyonların otizm olasılığını arttırdığı düşünülmektedir. Çevresel ve sosyodemografik faktörler bağlamında

incelendiğine, anne ve babanın yaşının ileri olması, alkol ve madde bağımlılığı ve psikiyatrik hastalıkların OSB için risk faktörü olduğu belirtilmektedir (Yücesoy Özkan vd., 2018).

2.1.3. Epidemiyolojisi

Toplumda görülme sıklığı olarak yirmi yıl öncesine kadar ortalama olarak 10000'de 4,4 şeklinde bildirilmiştir (Bilgiç, 2012). Güney Kore'de yapılan tarama ile sıklık %2.6 olarak bulunmuştur (Kim, Leventhal vd., 2011). Hastalıkları Kontrol Etme ve Önleme Merkezi (Centers for Disease Control Prevention)'nin 2006 yılında açıkladığı verilere göre her 150 çocuktan 1'inde otizm görülürken, 2012 yılında her 88 çocuktan 1'inde otizm görülmektedir. 2018 yılında verilen son bilgiye göre de, her 59 çocuktan 1'inde otizm görülmektedir. Günümüzde genel olarak 59 çocukta 1 görüldüğü kabul edilmektedir (Adams vd., 2012). Otizm Vakfı, OSB yaygınlığının 12 yaş altı çocuklarda 10.000'de 2-5 olduğu, erkeklerin kızlara oranla 3-5 kat daha fazla risk altında olduğu belirtilmiştir. Tanı kriterlerinin değişmesi ve örneklem yöntemlerindeki farklılaşmalar sebebiyle yaygınlık değişmektedir. Sonrasında ise gerek otizm gerekse tüm spektrumun sıklığı ile ilgili bildirilen oranların gün geçtikçe artmaya devam ettiği sonucuna varılmakta ilişkili şekilde sosyal iletişim zorluklarının erkeklerde daha yaygın olduğu gözlenmiştir (Baykara, 2015).

2.2. ZİHİN KURAMI İŞLEVLERİ

Zihin kuramı, dikkat, niyet, arzu, duygu, algı ve inanç gibi zihinsel durumları kendine ve başkalarına yükleyebilme yeteneği olarak tanımlanmıştır (Astington ve Barriault, 2001). Zihin kuramının hem iç (yani öznel) hem de dış (yani nesnel) yönleri vardır. İçsel olarak, Zihin Teorisi, bir kişinin benlik ve kendi dünyası duygusunu yaratmak ve sürdürmek için zihinsel temsiller oluşturma ve kullanma kapasitesiyle ilgilidir.

Dışsal olarak, Zihin Teorisi, sosyal ilişkiler dünyasındaki eylemlerle gösterilir ve bu yüzden günlük sosyal etkileşimlerle yakından bağlantılıdır (Hughes ve Leekam, 2004). Dış dünyadaki eylemler, Zihin Teorisinin bilişsel doğasını gösteren içsel inançlardan ve duygusal doğasını gösteren arzulardan oluşmaktadır (Astington ve Barriault, 2001; Wellman, Cross ve Watson, 2001). Zihin kuramı, doğası gereği içsel ve dışsal, bilişsel ve duyuşsal olarak nitelendirilir ve çok faktörlü bir yapıdadır. Bu her şeyi kapsayan

doğası nedeniyle, günlük dilde zihin kuramına sağduyu denmektedir (Astington ve Barriault, 2001).

Zihin Kuramını oluşturan temel bileşenler dikkat, görsel algı, arzu, niyet, duygu, iddia ve yanlış inanç olarak belirtilmiştir. Araştırmacılar, bu temel bileşenlerden herhangi birinin doğası ve gelişimsel sekansları hakkında görüş bildirirken genel olarak hepsinin Zihin Teorisini oluşturduğu konusunda hemfikirdir (Premack & Woodruff, 1978).

Zihin Kuramı için bir ön koşul olan ortak görsel dikkat, çocukların başkalarının niyetleri ilk keşfettikleri bebeklik döneminde incelenmiştir (Morissette, Ricard & Décarie, 1995). Ortak dikkat, inancın habercisi olan görsel algının ortaya çıkması anlamına gelir (Gopnik, Slaughter & Meltzoff, 1994). Flavell (1985) görsel algının iki seviyesi olduğunu belirtmiştir. Birincisi, başka bir kişinin şu anda gördüğü nesneyi görmesine gerek olmadığını bilmek ve ikincisi, bir dizi nesnenin farklı uzaysal konumlardan bakıldığında farklı görünümüne sunduğunun bilinmesidir. Flavell (2004) birinci seviyenin küçük çocuklar ve ikinci seviyenin okul öncesi dönemdeki çocuklarda görülmeye başladığını belirtmiştir.

Arzu, Zihin Teorisinin merkezi bir bileşenidir. Bartsch ve Wellman (1995), iki yaşındaki çocukların farklı insanların farklı arzuları olduğunu anladıklarını öne sürmüştür. Perner (1991), eşit karmaşıklıkta kontrollü durumlarda çocukların arzusunun rolünü inançtan çok daha erken anladığını ileri sürmüştür.

Niyet, bedensel hareketleri belirleyen ve güdüleyen bir Zihin Kuramı bileşenidir. Başkalarının niyetinin ne olduğunu anlama kapasitesi, Zihin Teorisinin bir göstergesi olarak belirtilmiştir (Frye, 1991).

Frye (1991) iki yaşındaki çocukların niyeti anladığını iddia ederken, Astington (1994) iki yaşındaki çocukların niyetler hakkında konuşmalarına rağmen onları gerçekten anlamadıklarını savunmuştur.

Duygu ile ilgili olarak, bebekler duyguları farklı yüz ifadelerini tanıyabilir ve iki yaşındaki çocuklar kendi duyguları ve başkalarının duyguları hakkında konuşabilir (Astington, 1994). Dunn (1991), çocukların yaklaşık iki yaşında, sıkıntı veya

eğlenceye duygusal bir uyum sağlayarak başkalarının duygularını yorumlamaya başladıklarını söyler.

Harris ve Kavanaugh (1993) Leslie'nin (1988) iddianın iki yaşında gözlemlenebilir olduğuna dair görüşünü paylaşıırken, Perner (1991) bir muza telefon muamelesi yapmak gibi etkinlikleri temsili bir durumdan ziyade varsayımsal bir durum olarak ' -miş gibi davranmak' olarak görmektedir. Perner (1991) ile aynı fikirde olan Lillard (1996), gerçek iddianın niyet ve zihinsel temsil gerektirdiğini ve bu özelliğin, yaşamın altıncı yılında ortaya çıktığını savunur.

Yanlış inanç görevi, kişinin zihinsel durumlarını nesneleştirme kapasitesiyle ilgilidir. Bu kapasite, standart yanlış inanç görevleri kullanılarak test edilmiştir. Tipik olarak dört yaş civarındaki çocukların standart yanlış inanç görevlerini başarıyla yerine getirmeye başladıkları bilinmekle birlikte (Flavell, 1999), diğer araştırmacılar, üç yaşındaki çocukların bile dilbilimsel olarak daha az zorlayıcı bir görev verildiğinde yanlış inancı anlayabildiklerini öne sürmektedirler (Lewis ve Osborne, 1990).

2.2.1. Zihin Kuramı ve Otizm Spektrum Bozukluk

OSB popülasyonunun da Zihin Teorisi çalışmasına özgü eksiklik yaklaşımı, OSB'nin özel eğitim alanında nasıl görüldüğünü etkilemiştir. OSB popülasyonunun yaşadığı sosyal, bilişsel ve iletişim zorlukları için bir açıklama sağlamıştır (Baron-Cohen, 1995) ve OSB alanında, zihin kuramını geliştirmeye yönelik müdahale çalışmaları da dahil olmak üzere daha ileri çalışmaları teşvik etmiştir (Hadwin, Baron-Cohen, Howline & Hill, 1997). Bununla birlikte, yanlış inanç ve OSB arasındaki ilişkiye yaptığı vurgu nedeniyle, OSB'yi anlamaya yönelik belirli eksiklik yaklaşımı, özel eğitimde sorunlar yaratmıştır. İlk olarak, zihin kuramını ölçmek için yanlış inanç ve ilgili görevlerdeki performansa çok fazla vurgu yapılmıştır (Hale ve Tager-Flusberg, 2005). Yanlış inanç görevleri, Theory-of-Mind'i kredilendirmek için turnusol testi haline geldi (Frith & Happé, 1999).

Yanlış inanç görevlerini 'geçiren' OSB'li kişiler zihin kuramına sahip olarak sınıflandırılırken, bu görevleri 'başaramayan' zihin kuramına sahip olmayanlar olarak sınıflandırılmıştır (Baron-Cohen vd., 1985; Baron -Cohen, 1989). Zihin Kuramını 'geçme' veya 'başarısız' ve 'sahip olma' veya 'yok' olarak görmek, Zihin Kuramı

anlayışının iki ayrı ve farklı alanının varlığını varsayar, bu henüz kanıtlanmamış bir varsayımdır.

OSB'li kişilerin yanlış inanç görevlerindeki performans temelinde iki Zihin Teorisi aleminden birine atanabileceği fikri en az iki teorik varsayıma dayanır. İlk varsayım, yanlış inancın Zihin Teorisi'ne itibar etmede yer alan tüm zihinsel durumları temsil ettiği'dir. Ancak bu, arzu veya duyguyu anlayan ancak yanlış inancı olmayan OSB'li bireyleri hariç tutar. Yanlış inancın Zihin Teorisini diğer zihinsel durumlardan daha fazla temsil ettiği şeklindeki incelenmemiş bir varsayım temelinde karmaşık bir gelişme tek bir işarete indirgenmiştir (Astington, 2001).

İkinci varsayım, yanlış inanç görevlerindeki performansın gerçek yaşam durumlarında Zihin Kuramı yeteneğine paralel olduğudur. Durum böyle değilse, OSB'li bireyleri, yalnızca laboratuvar görevlerindeki performanslarına dayanarak, 'geçenler' ve başarısız' olanlar iki sabit kategoriden birine atamanın hiçbir gerekliliği yoktur (Happé, 1995) veya hatta "zihin körlüğü" olduğu şeklinde tanımlanabilirler (Steiner-Bell & Kirby, 1998).

2.3. BAĞLANMA

2.3.1. Bağlanma Kuramı

Bağlanma teorisi, psikanalitik teorinin ilk öğrencisi olan İngiliz psikiyatrist ve araştırmacı John Bowlby (1969, 1973, 1980) tarafından geliştirilmiştir. Bowlby'nin bağlanma ile ilgili çalışması, başlangıçta Freud'un gelişim teorisi bağlamında yazılmış ve yürütülmüştür. Bilinçdışı zihnin günümüz davranışları üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğu inancı, teorisinin merkezi bir parçası haline geldi (aktaran Thompson, 2008).

Bowlby, Charles Darwin ve Sigmund Freud'un araştırmalarını yıllarca inceledikten sonra, kendi bağlanma teorisini daha da tanımlarken her iki öncünün de çalışmalarını temel aldı. Kariyerinin geri kalanını bebek ile anne bakıcısı arasındaki ilişkinin dinamiklerini (Schore, 2000) ve bu ilişkinin gelişim aşamalarını nasıl etkilediğini (Waters, Crowell, Elliot, Corcoran ve Treboux, 2002). Bowlby, bebeğe bağlanmanın, her iki yetişkinin de ilişkiyi sürdürmek için eşit miktarda enerji verebildiği iki yetişkin arasında gelişen duygusal bağdan farklı olduğuna ikna olmuştu. Bebek bağlanma sisteminin, bebeğin zarardan korunarak hayatta kalmasını sağlamak

için bebeğin kadın bakıcısıyla bağ kurmasına veya bağlanmasına neden olan genetik, evrimsel, duygusal ve davranışsal bir sistemin parçası olduğunu hissetti. Temel fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının karşılanması (Bowlby, 1969; Maier, Bernier, Pekrun, Zimmerman, Strasser ve Grossman, 2005).

Bowlby, bağlanma sisteminin yalnızca bebeğin hayatta kalması için değil (Cassidy ve Mohr, 2001), aynı zamanda sağlıklı fiziksel, bilişsel ve duygusal gelişim için de hayati önem taşıdığını ve bunun yaşam boyu davranış ve zihinsel sağlığı büyük ölçüde etkilediğini iddia etti. (Fairchild, 2006). Bağlanma teorisi, bebeklerin doğdukları andan itibaren bakıcılarının duygusal davranışlarını tanımak ve deşifre etmek için bu sistemi kullandıklarını ileri sürdü (Waters vd., 2002). Bowlby, bebeklerin bakıcılarından aldıkları duygusal bilgileri içsel çalışma modelleri (İmamoğlu ve İmamoğlu, 2007) veya bağlanma figürlerinin zihinsel temsillerini (Bretherton, 1997) daha sonra yapacaklarını oluşturmak için bir stres etkeni ile karşı karşıya kaldıklarında kendilerini rahatlatmak için kullandıklarına inanmaktaydı.

Bowlby, beyin gelişiminin büyük bir kısmının doğumdan sonra gerçekleştiğini ve büyük ölçüde çevreden alınan bilgilere bağlı olduğu sonucuna vardı. Bir bebek ve bakıcısı arasındaki erken iletişim, çoğunlukla sözsüzdür ve bebek için duygusal bir bileşen içerir. Bebekler, duyuları oldukça gelişmiş olarak doğarlar ve çevreden gelen tüm uyaranlar, yeni ve gelişen bir beyni büyük ölçüde etkiler. Bowlby (1980), bebeklerin bakıcılarının yüzünü incelediklerine ve onlara nasıl sarıldıklarına ve bakıcılarının ses tonuna tepki verdiklerine inanıyordu. Tüm bu bilgiler, yaşamın ilk üç yılında hafıza oluşumunu işleyen limbik sistem ve beynin sağ yarım küresi aracılığıyla işlenir (Siegel, 1999). Bowlby, bu duygusal anılar ve bakıcıların zihinsel temsillerinin gelecekteki davranışları etkilediğinden, sosyal ilişkileri etkilediğinden (Thompson, 2008), hafızayı ve yaşam boyunca alınan bilginin nasıl işleneceğini etkilediğinden bu durumun önemli olduğuna inanır ve daha sonra stresli durumlarla nasıl başa çıkacakları konusunda bağlanma özelliklerinin önemine vurgu yapar (Beatson & Taryan, 2002).

Bağlanma teorisi üzerine yıllardır yapılan araştırmalar, Bowlby'nin haklı olduğunu kanıtladı; bağlanma süreci, beyin fonksiyonlarının sağlıklı gelişimi için doğrudan etkilediği ve hayati önem taşıdığı için bir hayatta kalma mekanizmasından daha fazlasıdır. Bowlby (1980) orijinal teorisinde çocukların yetişkin bakıcıları ile

etkileşim yoluyla dünyada nasıl işlev göreceklerini öğrendiklerini belirtmiştir. Bu deneyimler, özellikle erken beyin gelişiminin ilk üç yılında, sinir yolu gelişimini etkiler. Yetişkin bakıcı ile her etkileşim, beyne daha sonra stresli durumlarla karşılaşıldığında nasıl tepki vereceğini öğretir. Bebekler, bakıcılarından bu deneyimlere dayanarak kendilerini nasıl yatıştırıp sakinleştiremeyeceklerini öğrenecekler ve bunların tümü daha sonraki öğrenmeyi ve hafıza işlevlerini etkileyecektir. O zamandan beri yapılan araştırmalar, bu erken bağlanma deneyimlerinin bireyi yaşamları boyunca etkilediğini belirledi ve sadece beynin nasıl geliştiğini değil, aynı zamanda genel bilişsel ve bellek işlevlerini ve ayrıca duygusal ve davranışsal ifadeyi de etkiledi (Fairchild, 2006).

Bowlby (1980) erken bağlanma deneyiminin doğrudan çocuk ve yetişkin duygusal, davranışsal ve bilişsel sorunların yanı sıra sosyal ilişkilerdeki iletişim sorunları ile bağlantılı olduğuna ikna olmuştur. Yıllar süren bağlanma araştırması, erken zihinsel temsillerin bir bebeğin kendini ne kadar iyi yatıştırdığını, sağlıklı nöral gelişimi (Lipschitz, Morgan ve Southwick, 2002), bilişsel görevlerdeki performansı (Creeden, 2004), ilişkiler (Schochet vd., 2007) ve duygusal gelişimi (Schermerhorn, Cummings ve Davis, 2008) önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir.

Bowlby'nin bağlanma teorisinin önemli bir varsayımı, erken deneyimlerin kendiliğinden içsel zihinsel temsillerinin gelişimini etkilediği şeklindedir. Bowlby, zihinsel temsillerin gelişimini teorize etmiş ve amacı sosyal çevreden edinilen bilgileri tanımaya ve deşifre etmeye yardımcı olmak olan evrimsel sürecin önemli bir işlevi olduğunu ileri sürmüştür (Dykas & Cassidy, 2011). Çağdaş araştırmalar, sadece bakım verenler tarafından erken dönemde bebekle ilgilenmenin benlik duygusunu etkilemediğini (Stansfeld, Head, Bartley ve Fonagy, 2008) değil, aynı zamanda yetişkinlikte dahi daha önce bebeklik döneminde ve yaşam süresi boyunca bakım sağlanan kişinin ne kadar önemli algılandığını da etkilediğini göstermiştir (Browne & Winkelman, 2003).

Bowlby (1973) erken bellek oluşumunun (3 yaşından önce) doğada bilinçdışı olduğunu ileri sürmüştür. Bebekler, duygusal bir bileşen içeren bir anıyı kodlamaktadır. Bakım verenleri tarafından nasıl bir ilgiye maruz kaldıklarını içselleştirir; bu, bilinçdışı düzeyde erişilebilecek ve bir benlik duygusunun oluşumu için bir referans olarak kullanılacak bir yol haline gelir. Sigel (1999) daha sonraki

araştırmasında 3 yaşından önce oluşan anıların doğada örtük olduğunu, yani bir duygu içerdiğini ancak duyguyla ilişkilendirmek için bilinçli bir bellek bulunmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla, zihinsel temsiller bilinçdışı düzeyinde işler, ancak bir benlik algısını büyük ölçüde etkiler (Giannoni ve Corradi, 2006) ve çocuğun çevresini keşfetmeyi öğrenmesi için bir temel sağlar (Coe, Dalenberg, Aransky ve Reto, 1995).

2.3.2. Erişkin Bağlanma Özellikleri

Bağlanma teorisi, erken bebeklik dönemi deneyiminin yetişkin davranışı üzerinde derin ve büyük ölçüde bir etkiye sahip olduğunu iddia eder (Ainsworth & Bowlby, 1991; Bowlby, 1980). Bowlby ve Ainsworth (1991), yaşamın ilk birkaç yılında bebeğin idare edilmesinin kalitesinin, içsel zihinsel temsillerin veya çalışma modellerinin geliştirilmesi için bir temel oluşturduğuna inanıyordu. Bu nedenle, erken beyin gelişimi sırasında bebeklere nasıl bakıldığı, bireyin yaşam boyu erişeceği nöral yolların türünü etkiler. Bu yollar veya zihinsel temsiller duyguları düzenlemek, sosyal ilişkiler kurmak, öz saygı sorunlarının temelini oluşturmak, bireylerin strese nasıl tepki verdiklerini etkilemek ve hafıza ve bilişle ilgilenmek için kullanılır (Cassidy ve Shaver, 2008); bunların tümü akademik başarıyı etkileyebilir.

Bebeklik döneminde, çevreden gelen uyaranlara bağlı olarak beyin gelişimi gerçekleşir. Bakım verenlerle olan deneyimler bağlanma özelliklerinin oluşmasına zemin hazırlar. Literatürde bağlanma özelliği ya güvenli, güvensiz / kaçınan ya da güvensiz / kararsız olarak tanımlanmıştır (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Tracy ve Ainsworth, 1981).

Bağlanma araştırmacıları, bebeklik döneminde oluşan iç zihinsel temsillerin beyinde yerleşik hale geldiğine, yetişkinlik boyunca nispeten tutarlı olduğuna ve yaşam boyunca davranışı etkilediğine inanmaktadır (Bowlby, 1980; Bretherton, 1992; Mikulincer, Shaver ve Pereg 2003). Güvenli bir şekilde bağlanan yetişkinler, akranları ve önemli diğer kişilerle yakın ilişkiler arama ve sürdürme konusunda daha emin olma eğilimindedir. Ayrıca stresle başa çıkma, başkalarından destek alma, sorunlara aktif olarak çözüm arama konularında daha başarılı olma eğilimine sahiptirler (Parade, Leerkes ve Blankson, 2010).

Güvensiz bağlanmış yetişkinler (kaygılı veya kararsız yetişkinler) ilişkilere ve yeni durumlara kaygıyla yaklaşma eğilimindedir (Bartholomew & Horowitz, 1991; Hazen & Shaver, 1987). Kaygılı bağlanan kişilerin özdenetim becerilerinin daha zayıf

olduğu bilinmektedir. (Tangney vd., 2004). Kaçınan veya umursamayan bağlanma özelliklerine sahip yetişkinler, ilişki kurmakta zorlanırlar, stresle başa çıkma becerileri zayıftır, daha çok "yalnız" olarak görülürler ve olumsuz bir etkiye sahiptirler (Bartholomew ve Horowitz, 1991; Hazen ve Shaver, 1987).

Bağlanma özelliği, davranış ve bilişsel ve sosyal başarı oranları arasında bir bağlantı olduğunu düşündüren bebek, çocuk ve ergen bağlanma üzerine önemli miktarda araştırma yapılmıştır (Schochet vd., 2007). Araştırma ayrıca, erken erişkinlik döneminde bağlanma özelliği ile başarı (Lopez ve Gormley, 2002) ve stresle baş etme yeteneği (Vogel ve Wei, 2005) arasında bir bağlantı olduğunu ileri sürmüştür.

Ebeveynlik kişiler için aile işleyişinde farklı sorumlulukları beraberinde getiren bir süreçtir. Ayrıca, aile işlevleri normalin dışında olan ve mücadele eden bireyler için stres daha fazla olabilir. Stresli zamanlarda, bağlanma sistemi aktif hale gelir ve bir moderatör görevi görebilir. Yetişkin bağlanma özelliği ile stres arasındaki ilişki daha önce incelenmiştir. Araştırmalar, güvenli bağlanma özelliğine sahip bireylerin stresörlerle karşılaştıklarında daha dirençli olduklarını (Li, 2008), stresle başa çıkma becerilerinin daha yüksek olduğunu (Landen ve Wang, 2010), stres altındayken güvene dayalı ilişkiler aradıklarını (Foster vd., 2007) göstermiştir.

Bakım verenleriyle olumlu ve güvenli deneyimler yaşamamış bireyler, alışılmadık bir ortama alışmakta zorlanabilirler. Güvensiz bağlanmış yetişkinler, bebeklik döneminde strese hipotalamik-hipofiz-adrenokortikal (HPA) eksen tepkisinin hatalı bağlanmasından (Mikulincer vd., 2003) dolayı stresle baş etmede ve ilişkileri sürdürmek, duygularını düzenleme konularında daha zorluk yaşayabilirler (Li, 2008).

2.4. DUYGU DÜZENLEME BECERİLERİ

Duygu düzenleme, insanların duygu uyandıran bir olayla karşılaştıklarında düşüncelerini ve davranışlarını yönettikleri bir süreçtir (Gross ve John, 2003). Bu süreç, bir bireyin kabul edilebilir düzeyde duygusal uyarılma olarak gördüğü seviyeye ulaşmak için hem bilinçli hem de bilinçdışı olarak kullanıldığı düşünülen çeşitli duygu düzenleme stratejilerinin kullanılmasıyla gerçekleştirilir (Mauss, Bunge ve Gross, 2007).

Uygulanan stratejiye bağlı olarak, duygu düzenlemesini sağlamak her zaman duygusal deneyimine karşı koruma sağlamaz. Örneğin, bir birey, bir duygunun deneyimini ve etkisini azaltmak için belirli bir stratejiye girebilir, ancak duygusal yoğunlukta veya değerlikte hiçbir değişiklik söz konusu olmaz (Gross, 1998). Ek olarak, belirli duygu düzenleme stratejileri birçok bağlamda duygusal deneyimi yönetmede diğerlerinden daha etkili olsa da, bir durumun bağlamı da hangi stratejilerin daha etkili olduğunu belirlemede önemli rollere sahiptir. Örneğin, duygu düzenlemenin süresi, ilk duygusal tepkinin yoğunluğu ve değeri veya bir bireyin durum üzerindeki kontrol düzeyi, bir duygu düzenleme stratejisinin o anda ne kadar etkili olduğunu belirleyebilir (Troy, Shallcross & Mauss, 2013).

Yaygın olarak incelenen iki duygu düzenleme stratejisi, bilişsel yeniden değerlendirme ve duygusal bastırmadır (Gross, 1998b). Bilişsel yeniden değerlendirme, kişinin bir durum hakkında düşünme şeklini değiştirmeyi ve böylece daha az duygusal olarak yüklenmesini sağlar. Örneğin, bir arkadaşının kendisini şikyet ettiğini duyan biri, başlangıçta arkadaşlarıyla tartışmak isteyebilir, ancak yeniden değerlendirdikten sonra, belki de duyduklarını yanlış anladıklarına ve bunun yerine sakin bir şekilde konuşmaya karar verirler. Duygusal bastırma ise, bir durumda başka türlü girilebilecek duygusal bir davranışı engellemeyi içerir. Bunun bazı örnekleri, birisi saldırgan bir davranış sergilediğinde sessiz kalmak veya kötü bir haber duyduğunda duygusal bir tepkiyi gizlemeye çalışmak olabilir. Bu iki strateji birbirini dışlamaz, ancak yeniden değerlendirmenin, olumsuz duyguların fizyolojik ve duygusal deneyimini azaltmada bastırmadan daha etkili olduğu belirtilmiştir (Hofmann, Heering, Sawyer ve Asnaani, 2009).

2.4.1. Duygu Düzenleme ve Zihin Kuramı İşlevleri Arasındaki İlişki

Sosyal biliş çeşitli şekillerde tanımlanır, ancak genellikle başkalarının niyetlerini, eğilimlerini ve davranışlarını algılama, yorumlama ve bunlara yanıtlar üretme dahil olmak üzere sosyal etkileşimlerin altında yatan zihinsel işlemleri ifade etmektedir (Green vd., 2008). Sosyal bilişin insan varoluşu için önemi iyi belgelenmiştir. Bireylerin sosyal aktivitesinin karmaşık ve iyi gelişmiş doğası,"sosyal beyin" hipotezi ile desteklenmekte ve bu yönüyle evrimsel yn vurgulanmaktadır (Adolphs, 2009). Bu hipotezden yola çıkarak, "Sosyal biliş" ok çeşitli psikolojik süreçleri yansıtan şemsiye bir terimdir (Yager ve Ehmann, 2006).

Kabul gören zihin teorisinin (ZK) geçerli tanımı, diğer insanların niyetlerini, düşüncelerini, arzularını, sezgilerini, davranışsal tepkilerini, planlarını ve inançlarını tahmin etme yeteneğidir (Frith & Frith, 2011; Mathersul, McDonald ve Rushby, 2013). Ayrıca, başkalarının zihinsel durumları, kişinin kendisinden farklı olabilecek bilgi ve motivasyonları olan bir zihne sahip olduğunun farkında olması zihin kuramı işlevleri arasında yer almaktadır (Korkmaz, 2011; Sabbagh, 2004).

Zihin kuramını oluşturan süreçler, değiştirme (yani dikkati farklı görevler ayırma), güncelleme (yani bilgileri izleme ve kodlama; eski, ilgili olmayan bilgileri yeni ilgili bilgilerle değiştirme) ve engelleme (yani tutmak gerektiğinde baskın veya otomatik tepkiler verme) olarak belirtilmiştir (Aboulafia-Brakha, Christe, Martory ve Annoni, 2011). Bu nedenle zihin kuramını göstermek için kişinin bilişsel ve duygusal zihinsel durumları temsil edebilmesi, bu zihinsel durumları kendine ve diğerine atfedebilmesi ve bu zihinsel durumları kişinin davranışı doğru bir şekilde anlamasına ve tahmin etmesine izin verecek şekilde olması gerekmektedir (Abu-Akel & Shamay-Tsoory, 2011).

Mevcut literatürde, duygu düzenleme ve Zihin kuramı işlevleri bazen genel bir yeteneğin iki parçası olarak (Adolphs, 2003), bazen iki ayrı yetenek (Blair, 2005) olarak ele alınır ve bazen duygu durum düzenleme zihin kuramının öncüsü olarak tanımlanır (Beer & Ochsner, 2006). Bu durum araştırmacılar tarafından sınırlılık oluşturabilecek bir durum olarak nitelendirilse de iki işlevin de birbirleriyle önemli ölçüde bağlantıları olduğu anlaşılmaktadır.

Duygu durum düzenleme, duygusal farkındalık ve zihin kuramı ile ilgili kavramlar ve terminoloji, bir araştırmacıdan diğerine önemli ölçüde farklılık gösterir. Bazı durumlarda, duygu durum düzenleme ve zihin kuramı işlevleri "duygusal zeka" (Mayer ve Salovey, 1997) gibi paylaşılan bir çekirdek kavramın (Phillips, MacLean ve Allen, 2002) farklı yönleri olarak görülmektedir. Bununla birlikte, duygu durum düzenleme ve ZK'nın sosyal bilişin bağımsız yönleri olan ayrı varlıklar olarak ele alındığı görüşler de mevcuttur (McDonald vd., 2006). Literatürde, duygu düzenleme ve ZK'nın nasıl ilişkili olduğuna dair çok sayıda teori vardır.

Birçok araştırmacı, duygusal ve duygusal olmayan kişilerarası bilgileri işlemek için farklı mekanizmalara ihtiyaç olduğunu öne sürmüştür. Örneğin Blair (2005) ve Goldsher, Berger ve Aharon-Peretz, (2004) bilişselliği duygusal empatiden ve genel

empatiden ayırır ve bireylerin başkalarının duygusal durumlarını paylaşmalarına, başkalarının eylemlerini tahmin etmelerine ve sosyal davranışları teşvik etmelerine olanak tanıyan beceri olarak tanımlar (Gonzalez-Liencre, ShamyTsoory ve Brune, 2013). Burada, bilişsel empatinin, gerçekte ZK olan başkalarının içsel zihinsel durumunun temsilini yansıttığı öne sürülmektedir. Buna karşılık duygusal empati, duygu durum düzenleme becerilerine bağlı olan başkalarının duygusal görünümüne verilen tepkiyi yansıtır (Blair, 2005; ShamyTsoory vd., 2007). Benzer şekilde Brothers ve Ring (1992), 'soğuk' ve 'sıcak' sosyal bilişi karşılaştırmış ve ilki daha bilişsel bir süreçti ve ikincisinin daha duygusal bir süreç olduğunu savunmuştur. Dolayısıyla, duygu durum düzenleme ve ZK bazen işlenmekte olan bilginin türüne göre, yani duyguları anlamak ve inançları ve niyetleri anlamak gibi yönler ve beceriler bakımından ayrılmaktadır.

Bir diğer önemli ayırım, çevreden sosyal bilgilerin kodunu çözmek için gerekli olan düşük seviyeli algısal süreçler ile duygu ve niyetlere yönelik ipuçlarını bütünleştiren ve yorumlayan daha yüksek seviyeli bilişsel süreçler arasındadır. Duygu durum düzenleme ile ZK arasındaki ilişkinin en önde gelen modellerinden biri olan "Zihin Okuma Sistemi" öncelikle otizm üzerine yapılan araştırmalardan türetilmiştir (Baron-Cohen, 1994; Baron-Cohen, 2005; Chakrabarti ve Baron-Cohen, 2006). Bu modelde, duygusal farkındalık, duygu durum düzenleme ve (bilişsel) ZK, diğerlerinin duygu ve niyetlerini uygun şekilde algılama ve bunlara uygun şekilde yanıt verme becerilerini destekleyen sistemin farklı bileşenleri olarak görülmektedir (Decety, 2010). Bu sisteme göre, ilgili sosyal ipuçlarını tespit eden üç temel algısal bileşen vardır. Bunlar: hedefler ve arzular gibi zihinsel durumları tespit etmek için bir Niyet Dedektörü, başkalarının çevreye baktığı yeri değerlendirmek için Göz Yönü Dedektörü ve en önemli bileşen olan Duygu Dedektörüdür. Ek olarak, karşılıklı olarak ilgi çekici olan nesnelere seçici katılım gösterme yeteneğini destekleyen bir Paylaşılan Dikkat Mekanizması vardır. Son olarak, daha yüksek düzeyde Zihin Teorisi ve Empati Mekanizmaları vardır. Duygu Algılayıcı ve diğer öncüler, daha sonra farklı sosyal ipuçlarını entegre etmek için hareket eden Ortak Dikkat Mekanizmasını besleyen temel algısal süreçler olarak kabul edilir. Bu dikkat mekanizması, ZK'nın daha gelişmiş becerisine uzanan bir ağ işlevi görmektedir. Bu nedenle duygu düzenleme hem işleme mekanizmaları hem de zaman süreci açısından ZK'dan önce gelir. Sistemin başkalarının duygularını ve niyetlerini uygun şekilde algılama ve bunlara yanıt verme

genel amacı hem bilişsel hem de duyuşsal formu barındıran zihin kuramı işlevlerini sürdürmektir.

Corrigan (1997), köken olarak bilişsel olan ve şizofrenide bilgi işleme eksiklikleri üzerine yapılan araştırmalardan ortaya çıkan bir sosyal biliş modeli önermiştir. Bu modelde, sosyal biliş, seri olarak ilişki kuran birkaç ayırık işleme işlevine böler; bu aşağıdan yukarıya bir modeldir: Duygu ipuçları çevredeki farklılaşmamış sosyal uyaranlardan algılanır, kodlanır ve daha sonra zihin kuramına karşılık gelen üst düzey işleme için bellek sistemine aktarılır. Bu modelde, sosyal biliş tek bir özel modül olarak ele alınmaz, bunun yerine her biri diğer insanların inançlarını ve niyetlerini belirleme ihtiyacının sınırlı bir yönünü çözen özelleşmiş bilişsel süreçlerin bir kombinasyonunu yansıtır (Mitchell, 2006). Duygusal farkındalık işleme zinciri her zaman zihin kuramı işlevlerinden önce gelir ve zihin kuramı işlevleri duygusal farkındalıktaki girdi olmadan devam edemez. İnsanın sosyal ve duygusal davranışını son derece iç içe geçmiş olarak tanımlayan Ochsner ve arkadaşlarının yaklaşımı da 'işlem akışı' olarak tanımlanmaktadır (Beer & Ochsner, 2006) . Bu modellerinde, beş temel yapı sunmuşlardır. Bunlar: (i) Sosyo-duygusal uyaranları tanımaya (ii) bunlara yanıt vermeye yol açan sosyal-duygusal değerlerin ve tepkilerin edinilmesi, (iii) Düşük düzey zihinsel durum (iv) Yüksek düzey zihinsel durum (v) duruma duyarlı duygu düzenleme (Ochsner, 2008).

Belirtilen modellerde duygusal durumları anlama yeteneğinin önemli ölçüde zihin kuramı işlevlerine bağlı olduğu, çünkü tanım gereği bir eylemin arkasındaki niyetler hakkında nedensellik bu bağlantıyı açıklayabilir. Bu kavramsal modellerin çoğunda, duygusal ipuçlarını algılamanın zihin kuramı işlevlerinden önce geldiğinin düşünüldüğünü, ancak duygulara ilişkin bazı modellerde diğerlerinden daha belirgin bir şekilde öne çıktığını görmekteyiz.

Duygusal farkındalık ve zihin kuramı işlevleri karşılaştırıldığında duyguların daha öncelikli olması, zihin kuramı ile bağlantılı olması görüşünde yoğunlaşmıştır (Corrigan, 1997; Mitchell, 2006).

Bununla birlikte, zihin kuramı işlevlerinin duygu düzenleme becerilerini etkileyebileceği tamamlayıcı yukarıdan aşağı mekanizmalar olabilir. Bu nedenle, söz konusu süreçlere ilişkin kavramsal modellerin çoğu, duygular ve zihin kuramının

gerçekten ilişkili olduğunu göstermektedir, çünkü duygusal farkındalık, zihin kuramı işlevlerinin daha gelişmiş işlevinin bir öncüsüdür (Sabbagh, 2004).

Daha önce yapılan araştırma, kod çözme genellikle duygusal farkındalık, duygu düzenleme ile ve akıl yürütme ise zihin kuramı işlevleri ile birleştirilmiştir. Bununla birlikte, bu ayırım her zaman uygun olmayabilir, çünkü temel kod çözme mekanizmaları ya duygusal bilgiler (örneğin, yüz ifadesinden temel duygu göstergelerini tespit etme) ya da niyetleri tespit etme (örneğin, biyolojik hareketten eylemi tespit etme, dikkatin bir göstergesi olarak göze bakmayı algılama) konusuna yoğunlaşabilir. Dahası, bakış ve yüzdeki duygu ipuçlarının bütünleştirilmesi gibi bazı görevler hem duygusal hem de niyete ilişkin bilgilerin algılanmasını ve kombinasyonunu gerektirmektedir (Adams ve Kleck, 2005). Üst düzey muhakeme süreçleri, yalnızca kasıtlı bilgi için değil (örneğin, bir kişinin bir durum hakkında yanlış bir inanca sahip olduğunu anlamak), duygusal bilgilere (örneğin, hangi sözlü etiketin bir duygusal ifadeyi en iyi açıkladığını tartmak) da özel olabilir. Bununla birlikte, sosyal muhakemenin bazen birden çok duygusal ve kasıtlı ipucunun bütünleştirilmesini gerektirmesi de muhtemeldir, alay veya aldatmacanın kodunu çözmeye çalışırken bu bütünleştirmeye ihtiyaç duyulabilir.

Duygu algısı, tablonun en üst satırında açıklanan duyguyu anlamaya dahil olan süreçlerden herhangi birini tanımlamak için kullanılmıştır. Bu, bu alandaki zorluklardan birini vurgular: Duygusal farkındalık terimi genellikle duygulara ilişkin oldukça farklı görev seviyelerini tanımlamak için kullanılır: duygusal bir işaretin temel tespitinden bu tür ipuçlarının yorumlanmasına ve sözlü etiketlenmesine kadar uzanabilmektedir. Geleneksel olarak 'duygu algısı' olarak tanımlanan bazı görevler (örneğin, duyguyu yüz ifadesinden tanımlamak için sözel ifadeler seçmek) aslında oldukça karmaşık bilişsel karar verme süreçlerini gerektirir (Phillips, Channon, Tunstall, Hedenstrom ve Lyons, 2008). Ayrıca, 'zihin kuramı terimi geniş bir potansiyel görev yelpazesini kapsamaktadır. Geleneksel olarak zihin kuramı, zihinsel durumlar hakkında akıl yürütmede yer alan üst düzey bilişsel süreçlerin bir açıklaması olarak kullanılmaktadır.

Pek çok zihin kuramı görevi, gibi başkaları hakkındaki bilişsel ve duygusal bilgilerin entegrasyonunu değerlendirir. Bazen zihin kuramı genel 'zihinselleştirme' terimi altındaki süreçlerin neredeyse tamamını kapsayacak şekilde genel bir terim

olarak kullanılır. Bununla birlikte, genellikle bakış algılama gibi temel algısal süreçler, tam zihinsel durum anlayışının "öncüleri" olarak görülür (Baron-Cohen'in Zihin Kuramı modelinde). Pek çok durumda hem duygusal hem de bilişsel işlemin sosyal biliş ve hem düşük seviyeli tespit hem de daha yüksek seviyeli akıl yürütme süreçleri için gerekli olması muhtemeldir. Örneğin, suçluluk ve utanç gibi karmaşık sosyal duyguları ya da aldatma ve alay etme gibi kasıtlı durumları anlamak, muhtemelen hem duygusal hem de kasıtlı bileşenleri içermektedir.

Duygu ve niyetin bu entegre kod çözümü Baron-Cohen'in 'Gözlerdeki Zihni Okuma' görevi (Baron-Cohen, Jolliffe, Mortimore ve Robertson, 1997) gibi daha yaygın olarak kullanılan zihin kuramı görevlerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Bu görevde, katılımcılar hem duygusal hem de kasıtlı bileşenleri birleştiren seçenekler arasından göz resimlerini tanımlamak için farklı etiketler arasından seçim yapmaktadır. Örneğin, kişinin ne düşündüğünü veya hissettiğini en iyi açıklayan dört kelimedenden hangisinin "düşünceli", "korkmuş", "sinirli" ve "sabırsız" dan hangisi olduğunu seçmektedir. Bu görev, hem duygusal farkındalık (Adolphs, Baron-Cohen, & Tranel, 2002) hem de zihin kuramının (Baron-Cohen, Wheelwright, Hill, Raste ve Plumb, 2001) bir ölçüsü olarak tanımlanmıştır ve bunlar arasında olası bir arayüz noktasını ifade etmektedir. Duygusal farkındalık ve zihin kuramı işlevlerinin birbiriyle ilişkisini anlamak, ilgili terminolojinin tutarsız ve eksik belirtilmiş kullanımları nedeniyle karmaşıktır. Duyusal uyarımı düzenlemek için gereken düşük seviyeli algısal süreçleri tanımlamak için kullanıldığında 'duygu algısı' ile 'zihin teorisi' arasında fark olduğu görülmektedir (McDonald, 2013). Bununla birlikte, 'duygu algılama' terimi, duygu ipuçlarını anlama ve bu tür ipuçlarından çıkarım yapma yeteneği gibi daha gelişmiş işlemleri tanımlamak için kullanıldığında zihin kuramı işlevleriyle çok daha fazla kavramsal örtüşme olduğu görülmektedir (Kucharska - Pietura ve Mortimer, 2013).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM YÖNTEM

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırmanın modeli betimleyici ve karşılaştırmalı model olarak belirlenmiştir. Numerik verilerin yer aldığı çalışmada, bağımlı ve bağımsız değişkenlerin arasındaki ilişkinin betimlemesinin ve karşılaştırılmasının yapıldığı çalışmada bağımlı değişken duygu düzenleme güçlükleri olarak belirlenmiştir. Araştırmadaki bağımsız değişkenler ise demografik değişkenler, bağlanma ve zihin kuramı işlevleri olarak belirlenmiştir.

3.1.1. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini OSB gösteren çocukların anneleri ve NGG çocukların anneleri oluşturacaktır. OSB çocukların annelerine Algı Aba Terapi Merkezi ve Mavi İlmek Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi'nde anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada veriler uygulanan anketler aracılığı ile toplanmıştır. Katılımcılarını gönüllülük esasına dayanarak anketleri cevaplaması istenmiştir.

Araştırmada NGG çocukların annelerinin oluşturduğu kontrol grubu, benzer yaştaki öğrencilerin bulunduğu çeşitli ilköğretim okullarında okuyan çocukların annelerinden olmuştur. Çalışma kapsamında 56 OSB olan çocuk annesi ile 53 NGG çocuk sahibi annesi araştırmaya dahil edilmiştir.

3.2. VERİ ÖLÇÜM ARAÇLARI

Araştırmada, katılımcıların bilgilendirilmiş onamları alınarak doldurulması gereken değerlendirme formları bulunmaktadır. Aşağıda yer alan başlıklarda değerlendirme formlarının psikometrik özelliklerine ilişkin bilgiler verilmiştir.

Araştırmada kullanılan ölçekler aşağıdaki gibidir:

3.2.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından yapılandırılmış ve katılımcıların bireysel değişkenlerini ölçmek amacıyla ölçek çalışmasının başlangıcında yer alan özbildirim formudur.

3.2.2. Gözlerden Zihin Okuma Testi(GZOT)

Baron-Cohen ve arkadaşları tarafından duygu tanıma yetilerini değerlendirmek amacıyla geliştirilen ve 2001 yılında yeniden gözden geçirilen Gözlerden Zihin Okuma Testi (Gözler Testi), kişilerin sadece yüz çevresini gösteren otuz altı adet resimden oluşmaktadır (Baron-Cohen vd., 1997, Baron-Cohen vd., 2001). Katılımcılardan, kendilerine sunulan dört öge arasından kişinin zihinsel durumunu en iyi anlatan birini seçmeleri istenmektedir. Çalışmada, testin Yıldırım ve arkadaşları tarafından Türkçe geçerlik-güvenilirlik çalışmaları yapılmış uyarlaması kullanılmıştır (Yıldırım vd., 2011).

Pilot çalışmada tutarlı biçimde yanlış yanıtlanan iki madde ve ardından geçerlik güvenilirlik çalışmalarında güvenilirlik katsayısı düşük bulunan iki maddenin çıkarılması nedeniyle testin Türkçe uyarlaması 32 maddeden oluşmaktadır. Uygulama yalnızca görüşmeci ve katılımcının bulunduğu, klinik görüşme koşullarına uygun bir odada gerçekleştirilmiştir. “Test” maddesini görüşmecinin verdiği yönerge ile birlikte yanıtladıktan sonra, ölçekte yer alan öğelerin kelime anlamlarını içeren mini bir “sözlük” sunulan denek uygulamayı tek başına gerçekleştirmiştir. Uygulamada beklenen, kişinin üç çeldirici ve bir doğru yanıt içeren dört öğeden, gördüğü resmi en iyi anlattığını düşündüğü öğeyi seçmesidir. Ayrıca testin maddeleri, sorulara verilen doğru cevap oranına göre kolay ve zor olarak da gruplandırılabilir.

3.2.3. Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri (YİYE-II)

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II (YİYE-II), yetişkin bağlanma boyutlarının değerlendirilmesi için Fraley, Waller ve Brennan (2000) tarafından geliştirilmiştir. Otuz altı maddeden oluşan ölçekte 18 madde bağlanmanın kaygı boyutunda; 18 madde ise bağlanmanın kaçınma boyutu kapsamında değerlendirmektedir. Her iki boyut için ilgili maddeler ayrı ayrı toplanıp katılımcılar için kaygı ve kaçınma puanları elde edilmektedir. Yüksek puanlar bağlanmanın kaygı ve kaçınma boyutlarındaki artışa işaret etmektedir. YİYE-II'nin Türkçe'ye uyarlanması ile geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları Sümer ve Güngör (1999) tarafından yapılmıştır. Buna göre envanterin gerek kaçınma gerekse kaygı boyutları yüksek düzeyde iç tutarlılığa sahip olup, Cronbach alfa katsayıları bu boyutlar için sırasıyla .90 ve .86'dır. Envanterin test-tekrar

test güvenilirliği ise yapılan analizler sonucunda kaygı boyutu için .82 kaçınma boyutu için ise .81 olarak bulunmuştur.

3.2.4. Duygu Düzenleme Güçlüğü Anketi

Duygu düzenlemede yaşanan zorlukları değerlendirmek için Gratz ve Roemer (2004) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 5'li Likert tipi (1= Neredeyse hiçbir zaman, 5= Neredeyse her zaman) derecelendirmeye dayanan ve 36 maddeden oluşan bir ölçme aracıdır. Duygu Düzenlemedeki Zorluklar Ölçeği, “netlik, farkındalık, kabul, dürtü, amaç, strateji” olmak üzere altı alt boyut içermektedir. Ölçekten alınan yüksek puanlar bu alanlarda daha fazla zorluk yaşandığı anlamına gelmektedir. DDZÖ'nin tüm ölçek iç-tutarlık değerinin .93 alt boyutlar için ise .80 ile .89 arasında olduğu belirtilmektedir (Gratz ve Roemer, 2004). Ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Rugancı ve Gençöz (2010) tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında da orijinal faktör yapısının elde edildiği ve 6 alt boyutun kullanılabilereği belirtilmektedir. Ayrıca geçerlik ve güvenilirlik sonuçlarına göre ölçeğin hem genelinin hem de alt boyutlarının geçerli ve güvenilir düzeyde olduğu belirtilmektedir.

3.3. ARAŞTIRMADA KULLANILAN İSTATİSTİKSEL YÖNTEMLER

Araştırma için, Otizimli çocukların annelerine araştırma değişkenlerini ölçmek amacıyla anketler uygulanmıştır. Öncesinde bilgilendirilmiş onamları alınan katılımcılara anket uygulaması yapılarak, vermiş oldukları yanıtlara ilişkin numerik verilerin girişı yapılmıştır. Girişleri yapılan veriler bilgisayarda “Statistical Package for Social Sciences (SPSS) 23 sürümü kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcıların demografik değişkenlerini incelemek amacıyla betimleyici istatistiksel yöntemler kullanılmıştır. Araştırma değişkenleri arasındaki ilişki ve demografik değişkenler bakımından farklılaşma düzeyini incelemek amacıyla örneklemin normal dağılımı halinde ikili bağımsız grup bulunan değişkenler için “Bağımsız Örneklem t Testi” ve çoklu bağımsız gruplarda varyansın incelenmesi için uygulanmıştır. Normal dağılım göstermemesi halinde Mann Whitney U Testi ve Kruskal Wallis H Testi uygulanmıştır. İlişkinin incelenmesi amacıyla Pearson Korelasyonu uygulanmıştır. Elde edilen bulgular, literatürde yer alan benzer çalışmalarda elde edilen bulgular ışığında tartışılmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde, araştırma değişkenlerine ilişkin istatistiksel bulgular yer almaktadır. Araştırma değişkenlerini ölçmek için, yapılan normallik testi sonucunda, değişkenlerin normal dağılım gösterdiği ve parametrik ölçümler için uygun olduğu bulunmuştur. Araştırma, betimleyici ve karşılaştırmalı çalışma olarak araştırma soru ve hipotezlerine yanıt bulmuştur

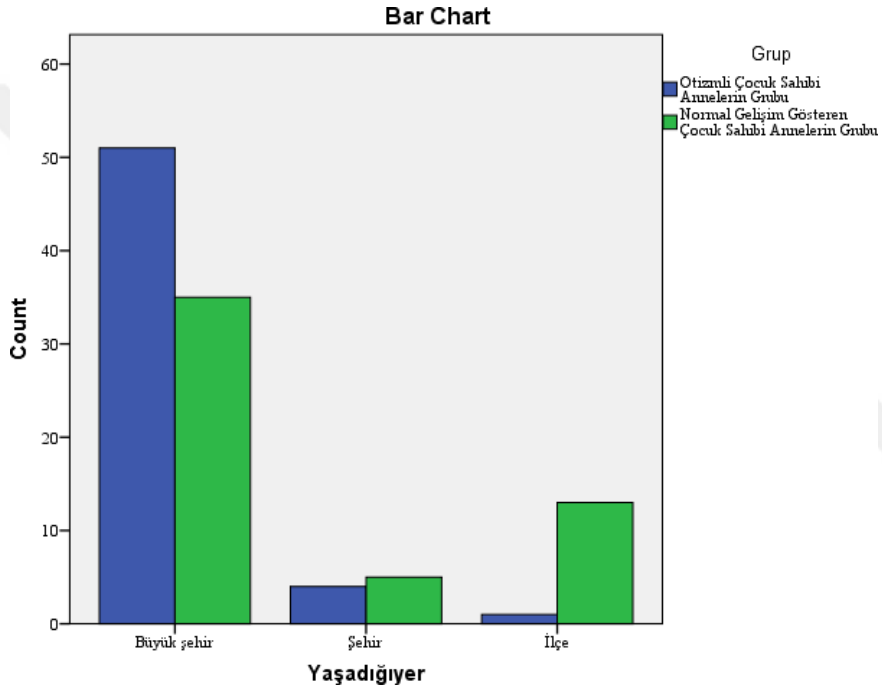
4.1. Demografik Değişkenlerin Betimleyici İstatistikleri

Araştırmada, katılımcılara verilen “Kişisel Bilgi Formu” içerisinde yer alan demografik değişkenlerin frekans dağılımları otizmli çocuk sahibi anneler ve normal gelişim gösteren çocuk sahibi anneler ayrı gruplarda olmak üzere çapraz tablo olarak verilmiş ve dağılımlar bar grafiği ile gösterilmiştir.

Tablo 1. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin yaşadığı yer değişkeninin çapraz tablo ve ki-kare bulguları

				Grup		Toplam	χ^2	p
		OSB Tanısı Alan Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	Normal Gelişim Gösteren Çocuk Sahibi Annelerin Grubu					
Yaşadığı yer	Büyük şehir	N (%)	51 (91,1)	35 (66,0)	86 (78,9)	15,23	,001**	
	Şehir	N (%)	4 (7,1)	5 (9,4)	9 (8,3)			
	İlçe	N (%)	1 (1,8)	13 (24,5)	14 (12,8)			
Toplam		N (%)	56 (100,0)	53 (100,0)	109 (100,0)			

Tablo 1’de annelerin yaşadığı yer değişkenine göre, OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerin %91,1’i büyükşehirde; %7,1 şehirde ve %1,8’i ilçe/köyde yaşamaktadır. NGG çocuk sahibi annelerin ise %66’sı büyükşehirde; %8,3’ü şehirde ve %12,8’i ilçe/köyde yaşamaktadır. Ki-kare analizi bulgularına göre gruplardaki dağılımının anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($\chi^2=15,23$; $p<0,01$). OSB grubunda büyükşehir NGG (Normal gelişim gösteren) grupta ise ilçe/köyde yaşayanların sıklığı en fazladır.

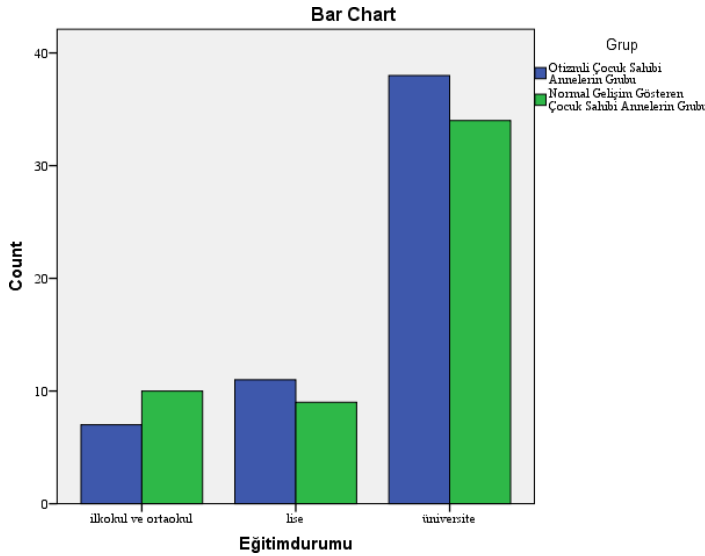
Şekil 1. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin yaşadığı yer değişkeninin grafiksel gösterimi

Şekil 1’de OSB grubu ve NGG grubu annelerinin yaşadıkları yerin frekans dağılımının grafiksel gösterimi yer almaktadır.

Tablo 2. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin eğitim düzeyi değişkeninin çapraz tablo ve ki-kare bulguları

Eğitim durumu	Grup	N (%)	OSB Tanısı		Toplam	χ^2	p
			Alan Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	NGG Çocuk Sahibi Annelerin Grubu			
Eğitim durumu	İlkokul ve ortaokul	N (%)	7 (12,5)	10 (18,9)	17 (15,6)	,87	,65
	Lise	N (%)	11 (19,6)	9 (17,0)	20 (18,3)		
	Üniversite	N (%)	38 (67,9)	34 (64,2)	72 (66,1)		
Toplam		N (%)	56 (100,0)	53 (100,0)	109 (100,0)		

Tablo 2’de annelerin eğitim düzeyi değişkenine göre, OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerin %12,5’i ilkokul; %19,6’sı lise ve %67,9’u üniversite mezunudur. NGG çocuk sahibi annelerin ise %18,9’u ilkokul-ortaokul; %17,0’si lise ve %64,2’si üniversite mezunudur. Ki-kare analizi bulgularına göre gruptaki dağılım anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($\chi^2=,87$; $p>0,05$).

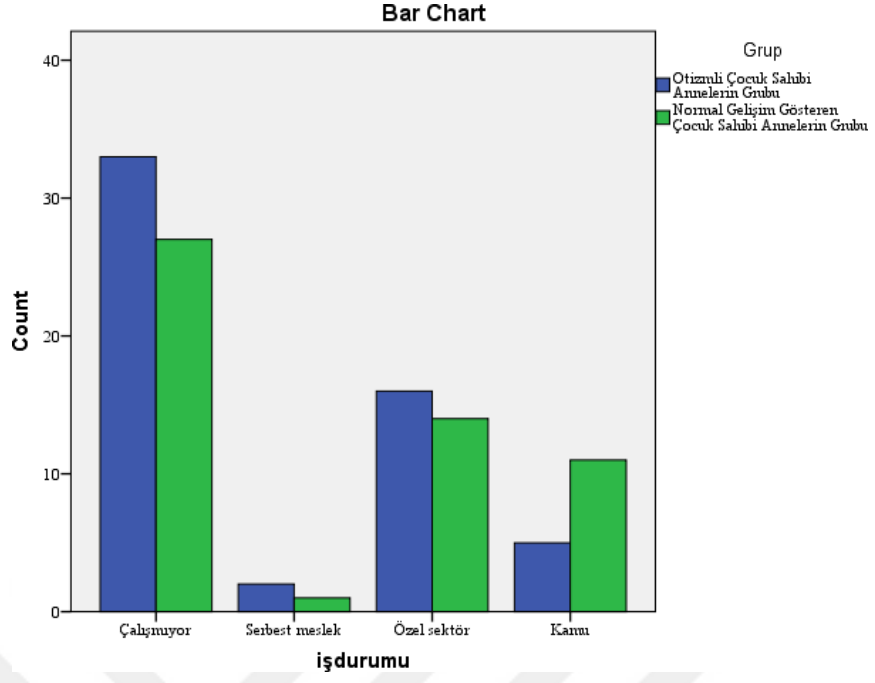
Şekil 2. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin eğitim düzeyi değişkeninin grafiksel gösterimi

Şekil 2’de OSB grubu ve NGG grubu annelerinin eğitim düzeyinin frekans dağılımının grafiksel gösterimi yer almaktadır.

Tablo 3. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin çalışma durumu değişkeninin çapraz tablo ve ki-kare bulguları

İş durumu	Çalışmıyor	N	Grup		Toplam	χ^2	p
			OSB Tanısı Alan Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	NGG Çocuk Sahibi Annelerin Grubu			
			33	27	60		
		(%)	(58,9)	(50,9)	(55,0)		
	Serbest meslek	N	2	1	3	3,24	,36
		(%)	(3,6)	(1,9)	(2,8)		
	Özel sektör	N	16	14	30		
		(%)	(28,6)	(26,4)	(27,5)		
	Kamu	N	5	11	16		
		(%)	(8,9)	(20,8)	(14,7)		
Toplam		N	56	53	109		
		(%)	100,0	100,0	100,0		

Tablo 3’te annelerin çalışma durumu değişkenine göre, OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerin %58,9’u çalışmayan; %3,6’sı serbest meslek; %28,6’sı özel sektör ve %8,9’u kamudadır. NGG çocuk sahibi annelerin ise %50,9’u çalışmayan; %1,9’u serbest meslek; %26,4’ü özel sektör ve %20,8’u kamudadır. Ki-kare analizi bulgularına göre gruplardaki dağılım anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($\chi^2=3,24$; $p>0,05$).

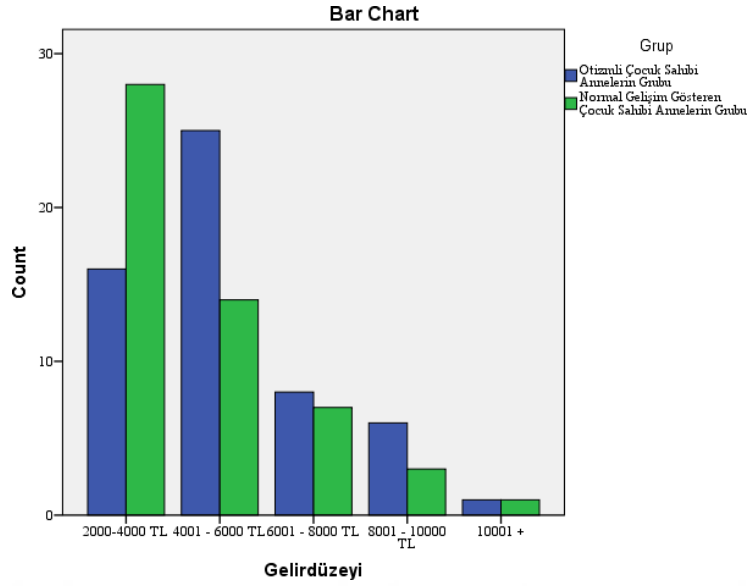
Şekil 3. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin çalışma durumu değişkeninin grafiksel gösterimi

Şekil 3'te OSB grubu ve NGG grubu annelerinin çalışma durumunun frekans dağılımının grafiksel gösterimi yer almaktadır.

Tablo 4. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin gelir düzeyi değişkeninin çapraz tablo ve ki-kare bulgular

			Grup		Topla m	χ^2	p
	OSB Tanısı Alan Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	NGG Çocuk Sahibi Annelerin Grubu					
Gelir düzeyi	2000-4000	n	16	28	44	7,36	,12
	TL	(%)	(28,6)	(52,8)	(40,4)		
	4001 - 6000	n	25	14	39		
	TL	(%)	(44,6)	(26,4)	(35,8)		
	6001 - 8000	n	8	7	15		
	TL	(%)	(14,3)	(13,2)	(13,8)		
	8001 - 10000	n	6	3	9		
	TL	(%)	(10,7)	(5,7)	(8,3)		
Toplam	10001 +	n	1	1	2		
		(%)	(1,8)	(1,9)	(1,8)		
		n	56	53	109		
		(%)	100,0	100,0	100,0		

Tablo 4’te annelerin gelir düzeyi değişkenine göre, OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerin %28’6’sı 2000-4000 TL; %44,6’sı 4001-6000 TL; %14,3’ü 6001-8000 TL,%10,7’si 8001-10000 TL ve %1,8’i 10001 TL ve üzeridir. NGG grubunda %52,8’i 2000-4000 TL; %26,4’ü 4001-6000 TL; %13,2’si 6001-8000 TL, %5,7’si 8001-10000 TL ve %1,9’u 10001 TL ve üzeridir. Ki-kare analizi bulgularına göre gruplardaki dağılım anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($\chi^2=7,36$; $p>0,05$).

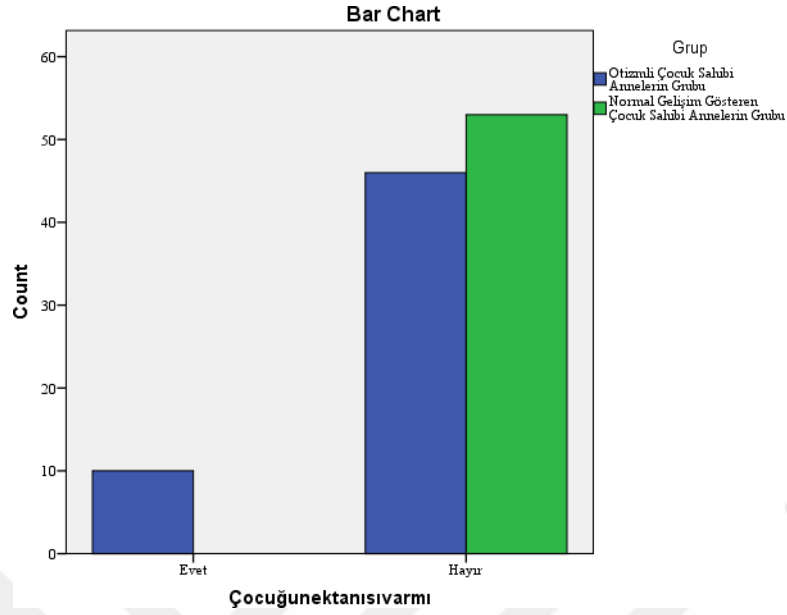
Şekil 4. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin gelir düzeyi değişkeninin grafiksel gösterimi

Şekil 4’te OSB grubu ve NGG grubu annelerinin gelir düzeyinin frekans dağılımının grafiksel gösterimi yer almaktadır.

Tablo 5. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocukların ek tanı değişkeninin çapraz tablo ve ki-kare bulguları

			Grup		χ^2	p
			OSB Tanısı Alan Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	NGG Çocuk Sahibi Annelerin Grubu		
Çocuğun ek tanısı var mı	Evet	n	10	0	10,42	,01**
		(%)	(17,9)	(0,0)		
	Hayır	n	46	53	10,42	,01**
		(%)	(82,1)	(100,0)		
Toplam		n	56	53	109	
		(%)	100,0	100,0	100,0	

Tablo 5’te çocuğun ek tanısı değişkenine göre, OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerin %17,6’sı ek tanısı olduğunu belirtmiştir. NGG grubunda ek tanı alan çocuk bulunmamaktadır. Ki-kare analizi bulgularına göre gruplardaki dağılım anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($\chi^2=10,42$; $p<0,01$).

Şekil 5. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuklarda ek tanı değişkeninin grafiksel gösterimi

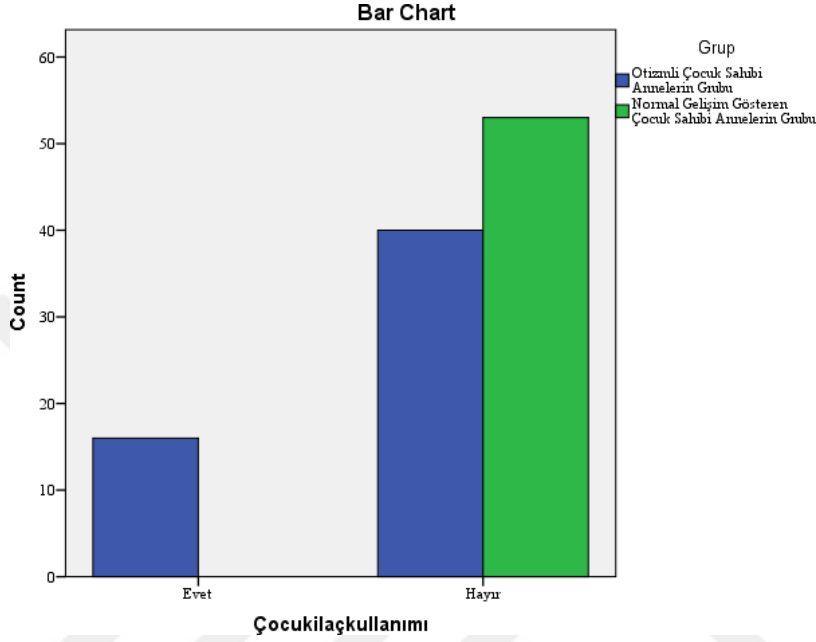
Şekil 5’te OSB grubu ve NGG grubu annelerinin çocuklarında ek tanı değişkeninin frekans dağılımının grafiksel gösterimi yer almaktadır.

Tablo 6. Otizm tanısı konan çocuk sahi ve NGG çocukların düzenli ilaç kullanımını değişkeninin çapraz tablo ve ki-kare bulguları

		Grup		χ^2	p
		OSB Tanısı Alan Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	NGG Çocuk Sahibi Annelerin Grubu		
Çocuk düzenli ilaç kullanımı	Evet	n	16	0	16
		(%)	(28,6)	(0,0)	(14,7)
	Hayır	n	40	53	93
		(%)	(71,4)	(100,0)	(85,3)
Toplam		n	56	53	109
		(%)	100,0	100,0	100,0

Tablo 6’da çocuğun düzenli ilaç kullanımını değişkenine göre, OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerin %28,6’sı çocuklarının düzenli ilaç kullandığını belirtmiştir. NGG grubunda düzenli ilaç kullanan çocuk bulunmamaktadır. Ki-

kare analizi bulgularına göre gruplardaki dağılım anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($\chi^2=17,74$; $p<0,01$).

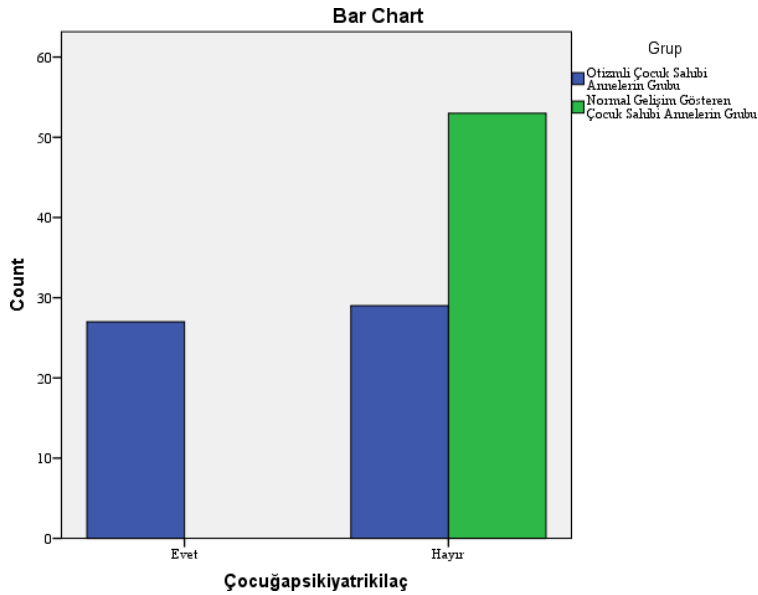
Şekil 6. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuklarda düzenli ilaç kullanımı değişkeninin grafiksel gösterimi

Şekil 6’da OSB grubu ve NGG grubu annelerinin çocuklarında düzenli ilaç kullanımı değişkeninin frekans dağılımının grafiksel gösterimi yer almaktadır.

Tablo 7. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocukların psikiyatrik ilaç kullanımı değişkeninin çapraz tablo ve ki-kare bulguları

			Grup		χ^2	p
			OSB Tanısı Alan Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	NGG Çocuk Sahibi Annelerin Grubu		
Çocuğa psikiyatrik ilaç	Evet	n	27	0	33,97	,00**
		(%)	(48,2)	(0,0)		
	Hayır	n	29	53	75,2	
		(%)	(51,8)	(100,0)		
			Toplam			

Tablo 7’de çocuğun psikiyatrik ilaç kullanımı değişkenine göre, OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerin %48,2’sı çocuklarının psikiyatrik ilaç kullandığını belirtmiştir. NGG grubunda ek tanı alan çocuk bulunmamaktadır. Ki-kare analizi bulgularına göre gruptaki dağılım anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($\chi^2=33,97$; $p<0,01$).

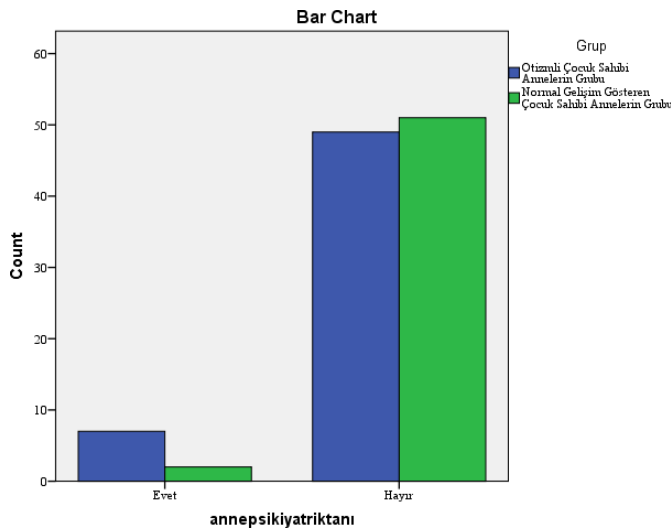
Şekil 7. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuklarda psikiyatrik ilaç kullanımını değişkeninin grafiksel gösterimi

Şekil 7’de OSB grubu ve NGG grubu annelerinin çocuklarında psikiyatrik ilaç kullanımını değişkeninin frekans dağılımının grafiksel gösterimi yer almaktadır.

Tablo 8. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin psikiyatrik tanı değişkeninin çapraz tablo ve ki-kare bulguları

				Grup		χ^2	p
		OSB Tanısı Alan Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	NGG Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	Toplam			
Anne psikiyatrik tanı	Evet	N (%)	7 (12,5)	2 (3,8)	9 (8,3)	2,73	,10
	Hayır	N (%)	49 (87,5)	51 (96,2)	100 (91,7)		
Toplam		n (%)	56 100,0	53 100,0	109 100,0		

Tablo 8’de annenin psikiyatrik tanısı değişkenine göre %12,5’i psikiyatrik tanı aldığını belirtirken, NGG grubunda %3,8 oranında anne psikiyatrik tanısı olduğunu belirtmiştir. Ki-kare analizi bulgularına göre gruplardaki dağılım anlamlı düzeyde farklılık göstermemektedir ($\chi^2=2,73$; $p>0,05$).

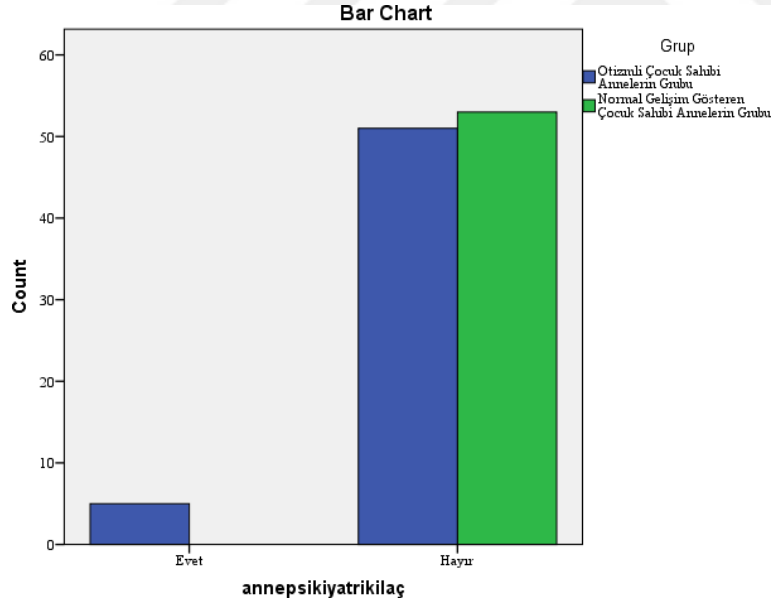
Şekil 8. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin psikiyatrik tanı değişkeninin grafiksel gösterimi

Şekil 8’de OSB grubu ve NGG grubu annelerinin psikiyatrik tanı değişkeninin frekans dağılımının grafiksel gösterimi yer almaktadır.

Tablo 9. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin psikiyatrik ilaç kullanımını değişkeninin çapraz tablo ve ki-kare bulguları

			Grup		χ^2	p
			OSB Tanısı Alan Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	NGG Çocuk Sahibi Annelerin Grubu		
Anne psikiyatrik ilaç	Evet	n	5	0	4,96	,03*
		(%)	(8,9)	(0,0)		
	Hayır	n	51	53	95,4	
		(%)	(91,1)	(100,0)		
Toplam		n	56	53	109	
		(%)	100,0	100,0	100,0	

Tablo 9’de annenin ilaç kullanımı tanısı değişkenine göre %8,9’u psikiyatrik ilaç kullanmaktadır. NGG grubunda psikiyatrik ilaç kullanan anne bulunmamaktadır. Ki- kare analizi bulgularına göre gruplardaki dağılım anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir ($\chi^2=4,96$; $p<0,05$).

Şekil 9. Otizm tanısı konan çocuk sahibi ve NGG çocuk sahibi annelerin psikiyatrik ilaç kullanımını değişkeninin grafiksel gösterimi

Şekil 9’da OSB grubu ve NGG grubu annelerinin psikiyatrik ilaç kullanımını değişkeninin frekans dağılımının grafiksel gösterimi yer almaktadır.

Tablo 10. Katılımcıların OSB tanısı ve NGG gruplarına göre yaşı, çocuğun yaşı, bağlanma, GZOT ve duygu düzenleme gücü alt boyutları puan ortalamaları, standart sapma, çarpıklık ve basıklık değerleri

	Otizmli Çocuk Sahibi Annelerin Grubu					Normal Gelişim Gösteren Çocuk Sahibi Annelerin Grubu				
	\bar{X}	N	ss	Çarpıklık	Basıklık	\bar{X}	N	ss	Çarpıklık	Basıklık
GZOT	24,12	56	3,361	-,358	-,664	22,64	53	4,26	-1,251	2,593
YİYE kaygı	62,60	56	14,134	,522	,261	66,52	53	16,058	-,235	,579
YİYE kaçınma	74,14	56	11,532	-,117	-,703	74,92	53	15,27	-,678	,422
Farkındalık	13,80	56	2,33	,272	1,258	12,30	53	2,5838	-,125	,284
Açıklık	9,16	56	2,318	,987	1,253	8,69	53	3,325	1,100	,551
Kabulsüzlük	14,05	56	3,083	,318	,777	16,4151	53	3,36517	,220	-,677
Dürtü kontrolü	12,50	56	2,207	-,752	1,351	14,1887	53	2,32922	1,414	4,689
Amaca yönelik davranabilme	12,28	56	2,006	,193	,505	12,5849	53	2,37320	1,020	1,034
Stratejiler	1,19	56	,068	,772	1,184	1,2270	53	,07769	1,086	3,996

Tablo 10’da katılımcıların OSB tanısı alma durumu ve normal gelişim gösterme durumu bakımından annelerin yaşı ve ölçeklerden almış oldukları puanların ortalamaları, standart sapma, çarpıklık ve basıklık değeri verilmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerlerine göre NGG grubundaki “stratejiler” alt boyutunun dağılımı normallik ölçütüne uymayan çarpıklık ve basıklık değerlerine sahip olması sebebiyle logaritmik hesaplaması yapılmıştır ve NGG grubunda basıklık +3 değerine yaklaştırılmıştır. Sonuçlara göre diğer alt boyutların dağılımın normal olduğu ve -2 ile +2 aralığında olduğu görülmektedir.

Tablo 11. Otizm tanısı alan çocuk sahibi anneler ve NGG çocuk sahibi annelerin zihin kuramı işlevleri, bağlanma özellikleri ve duygu düzenleme güçlükleri alt boyutlarının bağımsız gruplar t-testi bulguları

	Grup	N	Mean	ss	t	p
Gözlerden Zihin Okuma	Otizmlı Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	56	24,12	3,618	1,963	,052
	Normal Gelişim Gösteren Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	53	22,64	4,261		
YİYE Kaygı	Otizmlı Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	56	62,61	14,134	-1,355	,178
	Normal Gelişim Gösteren Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	53	66,53	16,05		
YİYE Kaçınma	Otizmlı Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	56	74,14	11,532	-,303	,763
	Normal Gelişim Gösteren Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	53	74,92	15,274		
Farkındalık	Otizmlı Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	56	13,80	2,339	3,184	,002**
	Normal Gelişim Gösteren Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	53	12,30	2,584		
Açıklık	Otizmlı Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	56	9,16	2,318	,846	,399
	Normal Gelişim Gösteren Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	53	8,70	3,326		
Kabulsüzlük	Otizmlı Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	56	14,05	3,083	-3,823	,000**
	Normal Gelişim Gösteren Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	53	16,42	3,365		
Dürtü Kontrolü	Otizmlı Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	56	12,50	2,207	-3,886	,000**
	Normal Gelişim Gösteren Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	53	14,19	2,329		
Amaca Yönelik Davranabilme	Otizmlı Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	56	12,29	2,006	-,712	,478
	Normal Gelişim Gösteren Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	53	12,58	2,373		
Stratejiler	Otizmlı Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	56	15,88	2,684	-2,147	,034*
	Normal Gelişim Gösteren Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	53	17,15	3,488		

** $p < 0,01$

* $p < 0,05$

Tablo 11’de OSB ve NGG grubundaki annelerin GZOT, bağlanma özellikleri ve duygu düzenleme güçlükleri alt boyutlarının karşılaştırılması için yapılan bağımsız gruplar t-testi bulgularına göre, farkındalık ($t(107)=3,184$; $p<0,01$) OSB grubunda anlamlı düzeyde yüksektir. Ayrıca, kabulsüzlük ($t(107)=-3,823$; $p<0,01$), dürtü kontrolü ($t(107)=-3,886$; $p<0,01$) ve stratejiler ($t(107)=-2,417$; $p<0,05$) NGG çocuk sahibi annelerde anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Tablo 12. OSB tanısı alan ve NGG çocuk sahibi annelerin yaş ortalamalarının karşılaştırılmasına ilişkin bağımsız gruplar t-testi bulguları

	Grup	N	\bar{X}	ss	t	p
Anne Yaş	Otizmlı Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	56	36,23	7,096	1,883	,062
	Normal Gelişim Gösteren Çocuk Sahibi Annelerin Grubu	53	33,71	6,837		

Tablo 12’de OSB tanısı alan çocuk sahibi anneler ve NGG çocuk sahibi annelerin yaş ortalamaları karşılaştırılmıştır. OSB tanısı ve NGG gruplarındaki yaş ortalamalarının normal dağılım gösterdiği görülmüştür. Yapılan bağımsız gruplar t-testi bulgularına göre, OSB tanısı alan annelerin 36,23 (ss=7,09) ve NGG çocuk sahibi annelerin ise 33,7 (ss=6,83) olduğu bulunmuş ve ortalamalarda anlamlı farklılık saptanmamıştır.

4.2. Katılımcıların Zihin Kuramı İşlevleri, Bağlanma ve Duygu Düzenleme Becerileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

OSB ve NGG grubu annelerinin yaşı, zihin kuramı işlevleri, bağlanma stilleri ve duygu düzenleme güçlükleri arasındaki ilişkinin incelenmesi için Pearson Korelasyonu yapılmıştır. Analizlerde anlamlılık değeri 0,01 ve 0,05 düzeyinde alınmıştır. Analizlerden elde edilen bulguların tablo gösterimi Tablo 12’de belirtilmiştir.

Tablo 13. OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerin yaş, GZOT, bağlanma ve duygu düzenleme güçlüğü puanlarının korelasyonu

		1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Gözlerden Zihin Okuma	r	1								
	p									
2. YİYE Kaygı	r	,029	1							
	p	,832								
3. YİYE Kaçınma	r	,250	,301*	1						
	p	,063	,024							
4. Farkındalık	r	-,087	-,079	-,104	1					
	p	,522	,561	,445						
5. Açıklık	r	-,159	,213	-,037	,184	1				
	p	,243	,115	,787	,175					
6. Kabulsüzlük	r	,029	,206	-,098	-,193	,090	1			
	p	,834	,128	,471	,155	,508				
7. Dürtü Kontrolü	r	,065	,184	-,056	,122	,002	,605**	1		
	p	,635	,176	,680	,372	,990	,000			
8. Amaca yönelik davranabilme	r	-,143	,341*	,023	-,255	,150	,412**	,439**	1	
	p	,294	,010	,864	,058	,269	,002	,001		
9. Stratejiler	r	,035	,242	,105	-,337*	,319*	,572**	,339*	,608**	1
	p	,796	,073	,441	,011	,017	,000	,011	,000	

** $p < 0,01$

* $p < 0,05$

Tablo 13’de OSB grubundaki annelerin YİYE kaygı puanları ile amaca yönelik davranabilme alt boyutu ($r = ,341$; $p < 0,05$) pozitif yönlü ve anlamlı ilişkilidir.

TARTIŞMA

Bu araştırmada, OSB tanısı alan çocuk sahibi anneler ve NGG çocuk sahibi annelerin zihin kuramı işlevleri, bağlanma özelliği ve duygu düzenleme güçlükleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada her iki grubun, GZOT, YİYE kaygı ve YİYE kaçınma özellikleri ile duygu düzenleme becerileri karşılaştırılmıştır. Grupların karşılaştırılması sonucunda, OSB ve NGG grubunun GZOT, bağlanma ve duygu düzenleme güçlükleri bakımından farklı puanlar aldığı görülmüştür; ancak aldıkları puanlarında anlamlı farklılık saptanmamıştır. Araştırma bulgularının bu yanda olmasının sebebi ise, örneklemin özellikleriyle ilişkili olabileceği düşünölmektedir. Ayrıca literatürde yer alan verilerin, OSB tanısı alan çocuk sahibi ebeveynlerin stres algısının daha yüksek ve çocuklarının bağlanma özelliklerini etkileyebilecek ölçüde güvensiz bağlanma özelliklerine sahip olduğuna ilişkin kanıtlar içerdiği görölmektedir.

Ebeveynlik ve OSB tanısı alan çocukları arasındaki ilişkiler uzun süredir tartışılmaktadır (Davis & Carter, 2008; Estes vd., 2013; Smith vd., 2008; Westman-Anderson vd., 2017). İlk olarak, karşılıklı sevgi veya iletişimin olmaması sebebiye OSB tanısı alan çocuk sahibi ebeveynler “soğuk” olarak nitelendirilmiştir. Dahası hem birincil semptomlar hem de birlikte ortaya çıkan bozukluklar da dahil olmak üzere çocuktaki OSB ciddiyeti, ebeveynlerde öfke ve depresyon belirtileri ve yüksek stresle ilişkilendirilmektedir (Benson & Karlof, 2009). Yapılan birçok çalışmada, OSB'li bir çocuğa ebeveynlik yapmanın stresini - çocuktan kaynaklanan etkiler başta gelmek üzere ve sosyal iletişim, duygusal ve davranışsal güçlükleri olabilecek bir çocuk sahibi olmanın getirdiği sıkıntılar nedeniyle bu ebeveynlerin nasıl destek gördükleri ele alınmıştır. Bununla birlikte, OSB tanısı olan bir çocuğun ebeveyninin belirtilen psikolojik tepkilere ek olarak, uzak görünen ve sosyal eksiklikler sergileyen bir profile sahip olması otizmin genetik temeli fikrini desteklemektedir (Lennox vd., 1977). Bu özellikler, geniş otizm fenotipi (BAP) olarak adlandırılmaktadır.

Bununla birlikte, araştırma bulguları giderek artan bir şekilde, NGG çocuklarda olduğu gibi, OSB'li çocukların gelişiminde ebeveyn davranışının rol oynadığını göstermektedir. Ebeveynin etkileri ve ebeveynlik davranışını inceleyen ilk araştırmalardan bazıları, OSB'li bebeklerde bağlanmanın rolünü ele almıştır. Bu nedenle, ebeveynlik ve ebeveyn OSB tanılı çocuk ilişkilerindeki ilk araştırmalar sadece çift yönlü olumsuz etkileri tanımlamakla kalmamış, aynı zamanda ebeveyn

duyarlılığının ve desteğinin de önemli olduğunu öne sürmüştür. Nitekim bazı araştırmalarda, OSB tanısı olan çocukların annelerine güvenli bağlandığına ilişkin bulgular mevcuttur (Capps vd., 1994; Sigman & Ungerer, 1984; Siller & Sigman).

Bulgulara göre, OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerin GZOT puanlarının NGG çocuk sahibi annelere göre daha yüksek olduğu bulunmuştur; ancak anlamlı farklılık saptanmamıştır. Elde edilen bulgu Lennox, Calias ve Rutter (1977) tarafından daha önce ileri sürülen ve ebeveynlerin kognitif özelliklerinin OSB belirtileri ve şiddetiyle ilişkisi ile OSB fenotipi örtüşmemektedir. Diğer bir değişken olan bağlanmada ise, YİYE kaçınma açısından OSB ve NGG gruplarının puan ortalamalarının birbirine çok yakın değerlerde olduğu gözlenmiştir. Bununla birlikte, YİYE kaygının ise NGG grubunda OSB grubuna göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Capps, Sigman ve Mundy (1994), OSB tanısı almış çocukların ebeveynlerinde güvenli bağlanmanın gözlenebildiğini ve OSB tanısı alan çocuklarının da güvenli bir biçimde bağlanabildiklerini ileri sürmüştür. Duygu düzenleme güçlükleri alt boyutlarından kabulsüzlük ve dürtü kontrol ve stratejilerde güçlük alt boyutları NGG grubunda daha yüksek rapor edilmiş ve OSB grubunda ise duygu düzenlemede farklılık alt boyutu olduğu bulunmuştur. OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerle yapılan araştırmalardan farklı olarak NGG grubundaki puanların yüksek oluşunun, daha önceki araştırmalarda yalnızca OSB grubunun incelenmesi ve NGG çocuk sahibi annelerin değerlendirmeye alınmayan ve etkisi olabileceği farklı nitelikleri sebebiyle bu sonucun elde edildiği öngörülmektedir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde ise Kang, Choi ve Ju (2016), OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerin günlükleri analiz etmiştir. 7 annenin verilerinin incelendiği araştırmada elde edilen tema ve kategorilerin özellikle çocuğun rahatsızlığına ilişkin sınırlamaları kabul etmeme hali, sorumluluklardan ötürü tükenmişlik, aile sistemindeki değişimler ve geleceğe dair düşüncelerde yoğun olduğu görülmüştür. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda, OSB tanılı çocuk sahibi olmanın anneler için NGG çocukların annelerine kıyasla farklı ve çoğunlukla olumsuz olabileceği sonucuna ulaşılmıştır (Benson ve Karlof, 2009; Estes vd., 2013; Davis & Carter, 2008).

Araştırmada, OSB ve NGG grubunun YİYE bağlanma alt boyutları karşılaştırıldığında, grupların puan ortalamaları bakımından YİYE kaçınma boyutu puanlarının birbirlerine yakın değerlerde olduğu; YİYE kaygı özelliklerinin NGG grubundaki annelerde daha yüksek olduğu görülmüştür; ancak anlamlı farklılık bulunmamıştır. Elde edilen sonucun, literatürde annelerle yapılan araştırmalardan farklı olduğu anlaşılmalı birlikte, güvensiz bağlanmanın öz-denetim ve duygu düzenlemede güçlükler gibi işlev sorunlarıyla daha fazla bağlantılı olduğu belirtilmektedir. Bağlanma, erken çocukluk döneminde başlayan ve hayati önem taşıyan bir deneyim olmakla birlikte, yaşamın ilerleyen aşamaların yapılanmaya devam eden ve değişen ilişkiler ve karşılaşılan olaylar çerçevesinde yeniden boyut kazanan nitelikler olarak değerlendirilmektedir (Bowlby, 1980; Hazan ve Shaver, 1987). Bu doğrultuda, erişkin bağlanma özelliklerinin hem erken dönem yaşantıları hem de ilerleyen zamandaki tecrübeleriyle şekillenen özellikler olması sebebiyle çalışma koşulları ve eğitim düzeylerinin bu açıdan belirleyici olabileceği düşünülebilir.

Kişilerin güvensiz bağlanma özellikleriyle ilişkilendirilebilecek zihinsel temsillerin oluşmasında söz konusu göstergelerin anlamlı olduğu anlaşılabilir. YİYE kaygı boyutundaki puan farklılıklarının özellikle NGG grubundaki annelerin farklı ve ölçülmeyen özelliklerinden kaynaklı olabileceği tahmin edilmektedir. Goodman ve Glenwick (2012) tarafından belirtildiği üzere, OSB tanısı alan çocuk sahibi ebeveynlerin çocuklarıyla bağlanma özelliklerinin özellikle ebeveyn stresiyle bağlantılı olduğu ve bu durumun aynı zamanda çocuğun bağlanma deneyimine etki ederek karşılıklı ilişki içerisinde olduğunu ileri sürmüştür.

OSB grubunun GZOT, bağlanma ve duygu düzenlemede güçlük alt boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde, GZOT ile bağlanma ve duygu düzenlemede güçlük arasında anlamlı korelasyon saptanmamıştır. Yalnızca YİYE kaygı ve amaca yönelik davranabilmede güçlük arasında pozitif korelasyon saptanmıştır. Literatürde yer alan daha önceki araştırmalarda, ebeveynlerin OSB tanısı alan çocukları sebebiyle daha yüksek stres yaşamaları ve depresyon belirtilerinin olması özellikle duygularını etkin bir biçimde yönetmeleri konusunda zorlayıcı olabilmektedir. Ayrıca, zayıf duygu düzenleme becerileri sebebiyle de bu gibi istenmeyen sonuçların görülme riskinin daha fazla olduğu da düşünülmektedir. Bu yönüyle OSB tanısı almış ebeveynlerdeki

negatif durum ve niteliklerin, çocuklarının OSB ciddiyetine etki edebilecek önemli göstergeler olması ve diğer yandan çocuklarının OSB ciddiyetinin, ebeveynleri strese karşı daha savunmasız ve hassas kılabilmektedir. Bu durum çift yönlü olumsuz etki olarak değerlendirilmektedir (Capps vd., 1994; Sigman ve Ungerer, 1984).

Bu araştırmada elde edilen sonuçların literatürden farklı olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin, OSB tanısı almış ebeveynlerin yürütücü işlevlerine yönelik yapılan bir araştırmada, Gökçen vd. (2009), ebeveynlerin sözel ve çalışan hafıza işlevlerini incelemiştir. Çalışma, OSB tanısı almış çocuk sahibi ebeveynlerin zihin kuramı işlevlerini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Araştırmaya OSB tanısı almış 76 ebeveyn ve NGG çocuk sahibi 41 ebeveyn katılmıştır. Araştırma bulguları, OSB tanısı almış çocuk sahibi ebeveynlerin çalışan hafıza ve sosyal biliş işlevlerinde NGG çocuk sahibi ebeveynlerine kıyasla daha fazla sorun olduğu sonucu elde edilmiştir. OSB tanısı alan çocuk sahibi ebeveynlerin özellikle mantıksal çıkarım kabiliyetleri üzerinden yapılan değerlendirmenin ve bu durumun sosyal biliş bağlamında değerlendirilmesinin özellikle duyguların farkındalığı ve duygu durum düzenleme becerileri hakkında öngörü sağlayabileceği düşünülmektedir; çünkü duygusal farkındalık özellikle sosyal biliş ve yürütücü işlevlerle ilişkilendirilen bir beceri olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan, yürütücü işlevlerdeki sorunların OSB fenotipini açıklayan bir özellik olabileceği düşünülmektedir.

Bu durumu doğrulayan diğer bir araştırmada OSB tanısı alan çocukların ebeveynlerindeki aleksitimi düzeylerinin yüksek oluşu, duyguları tanıma ve ifade etme konularında yaşadıkları sorunların fazla olduğuna işaret etmekte ve OSB genetiği ile bağlantılı olabileceği düşünülmektedir (Aydın ve Saraç, 2014). Elde edilen sonucun bu çalışmayla farklı yönlerinin olduğu; ancak, zihin kuramı işlevlerine yönelik değerlendirmenin farklı ölçme ve değerlendirme yöntemleriyle yapıldığı görülmektedir.

Diğer bir araştırmada, Veleminsky vd. (2019) OSB tanısı alan çocukların ailelerinde bağlanma deneyimleri incelenmiştir. Araştırmada, Çocuğun ebeveynle olan ilişkisi perinatal ve / veya postnatal dönemlerde bağlanma gelişimi olarak gözlemlenebilir. Bu bağlanma çocuğa güvenlik duyguları sağlar ve anne ve diğer aile üyeleri tarafından ihtiyaçlarının giderilebileceğini fark eder. Fiziksel ve zihinsel gelişimsel engeli bulunan çocuklarda bağlanma deneyimleri doğumdan hemen sonra güçlükle sağlanabilmektedir. Bu araştırmada, dokuz farklı vaka üzerinden, aile üyelerinin somatik, zihinsel veya sosyal engelli çocuklara bağlanma gelişimini

değerlendirmiştir. Ebeveynlerin / annelerin engelli çocuklarına bağlanmalarının tipik olarak yalnızca belirli bir süre sonra kurulduğu sonucuna ulaşmışlardır. İlk dönemde, bu bağın oluşma dönemi daha sonra gerçekleşse de annenin bakım veren görevi devam etmektedir. Anneler çocukla en çok bağ kuran kişidir; fakat bu her zaman bir kural değildir. Ebeveynler tarafından çocuğa bağlanma derecesinin analizi, ciddi engelli çocukların ebeveynlerine bağlanma derecesini ve kapsamını değerlendirmedeki zorluklar nedeniyle karmaşık olarak nitelendirilmektedir.

Duygusal farkındalık ve zihin kuramı kavramlarının aslında birden çok alt süreçten oluşan çok faktörlü yapılar olduğu gerçeğini kabul edildiğinde, bu özelliklerden bazılarının ortak paydada bulunduğu da anlaşılabilir. Benzer şekilde, bağlanma özelliklerinin erken dönem deneyimleri ve ilerleyen gelişimsel aşamalarda dönüşüme uğradığı düşünüldüğünde, bireylerin kendileri ve dış çevre hakkında zihinsel temsillerin oluşmasına olanak tanıyan önemli yapıtaşları olduğu ileri sürülmektedir (McKinnon, Cusi ve MacQueen, 2013). Belirtilen değişkenlerin olaylara bakış açısı ve problemlerle başa çıkma açısından belirleyici olabileceği ve OSB tanısı gibi hassas bir durumda birincil bakımveren annelerin bu süreçlerinin ne düzeyde olduğunun anlaşılması önem arz etmektedir. Özellikle bu değişkenlerin ilişkisine yönelik varsayımın zihin kuramı işlevlerinin duygusal süreçler açısından bir altyapı sunabilmesi ve bu şekilde ipuçları alan bireylerin duyguları kodlayarak, gereken durumlarda etkin bir biçimde düzenleyerek işlevselliğini koruyabilmesi yönünde olmasının bu araştırmadaki bağlantıyı yansıtması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Annelerin duygu durumuna, bağlanma özelliklerine ve algılanan sosyal destek düzeylerini incelemeye yönelik yapılan diğer bir araştırmada, Findler, Klein Jacoby ve Gabis (2016), gelişimsel geriliği olan 3 ile 7 yaş arası çocuk sahibi annelerin algılanan stres ve suçluluk duygusu, bağlanma ve sosyal destek düzeyleri incelenmiştir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, annelerin YİYE kaçınma özelliklerinin mutluluk ile negatif ilişkisi olduğu saptanmıştır. Ayrıca, suçluluk ve mutluluk arasındaki ilişki negatif bulunmuş ve annelerin suçluluk duygusu YİYE kaygı, sosyal destek ve mutluluk arasındaki ilişkide aracı rolde saptanmıştır.

Duygu durum düzenleme ve zihin kuramı arasındaki ilişki ele alındığında kavramlardaki bağlantıya dikkat çekmenin önemli olduğu düşünülmektedir. İlk olarak, 'Zihin kuramı' duygusal niyetler ve inançlar hakkında zihinselleştirme olarak tanımlanmıştır (McKinnon, Cusi ve MacQueen, 2013). Zihin kuramındaki bu kadar

geniş 'duygu algısı' ve 'zihin teorisi' boyutları iki süreç arasında önemli bir örtüşme olduğunu göstermektedir (Cusi, Nazarov, Holshausen, Macqueenve McKinnon, 2012). Bu doğrultuda, duygu durum düzenleme ile zihin kuramı işlevleri ile bağlantının tutarlı olduğu anlaşılabilir. Öte yandan, zihin kuramı işlevleriyle bağlantılı olduğu hipotez edilen duygusal işlevselliğe yönelik yapılan araştırmalarda, OSB tanısı alan çocukların annelerinde görülen duygu duruma ilişkin ve zihin kuramı işlevleriyle bağlantılı olabilecek aleksitimi gibi özelliklerin daha fazla olduğu bulunmuştur (Aydın ve Saraç, 2014). Yapılan bir araştırmalarda, aleksitimik özelliklerin OSB açısından genetik bir altyapı oluşturduğu ileri sürülmüştür (Bailey vd., 1995; Constantin ve Todd, 2005; Suplee vd., 2014; Hill vd., 2004; Honkalampi vd., 2001). Ayrıca, OSB fenotipini doğrular nitelikte olmak üzere, belirtilen duygusal niteliklerin kuşaklararası geçişinin olduğu belirtilmiştir (Constantine ve Todd, 2005)

Sotgui vd. (2011) tarafından yapılan diğer bir araştırmada ise OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerin çocuklarıyla bağlanma deneyimleri, duygusal ve kognitif işlevlerinin kültürel faktörlerden bağımsız olduğunu ileri sürülmüştür. Ayrıca, Karabekiroğlu ve Rodopman-Arman (2011), annelerin depresyon düzeyi ve güvensiz bağlanma özellikleri çocukların duygusal ve davranışsal problemlerini anlamlı düzeyde yordamaktadır. Bu durumda OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerin, çocuklarının davranışlarına bağlı olarak daha fazla stres yaşayabileceği ve psikolojik belirti geliştirmeye daha yatkın olabileceği düşünülebilir. Öte yandan, güvenli bağlanan OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerin güvensiz bağlanma özelliğine sahip annelere kıyasla çocuklarına karşı daha hassas olduğu; fakat bu hassasiyetin özellikle çocuklarının isteklerine karşı daha duyarlı olduğu anlamına geldiğini ileri süren araştırma bulguları mevcuttur (Koren-Karie vd., 2009).

OSB tanısı alan çocuk sahibi anneler ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde, annelerin bağlanma özellikleri ve çocuklarla olan iletişim stilleri incelenmiştir. Levy vd. (2020) tarafından yapılan araştırmada, NGG çocuk sahibi annelerde de görülebilecek iletişim sorunlarının çocuklarla dezorganize bağlanma özelliklerine sebebiyet verebileceği ve aynı durumun otizm tanısı alan çocukların annelerinde de söz konusu olabileceği ileri sürülmüştür. Bu durumu doğrulamak adına, çocukların işlevi ve annelerin iletişim biçimleri karşılaştırılmıştır. Annelerin davranışsal ve duygusal olarak tepkilerinde bozulmaların olmasının otizm tanılı çocuklarda güvensiz bağlanmaya sebebiyet verebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen sonuçlar hem NGG hem de OSB çocukların annelerin duygusal ve davranışsal kısıtlılıkları ve işlev

sorunlarının çocuklara olumsuz sonuçlar şeklinde yansıyabileceğini göstermektedir. Bu çalışmada ise, OSB tanısı alan annelerin dürtü kontrolü ve kabullenme açısından daha yüksek puanlar aldığı sonucu elde edilmiştir. Elde edilen sonucun, özellikle çocukların OSB tanısı ile ilgili olarak ailelerin çocukların eğitimi ve aile işlevselliği ile ilgili süreç içerisinde daha fazla bilgi sahibi olması ve bu durumun uyum sağlama sürecini kolaylaştırması ve bir bakıma yaşadıkları şok ve travmanın sonrasında travma sonrası büyümeyi sağladığı düşünülmüştür.

Falk, Norris ve Quinn (2014) tarafından yapılan araştırmada, OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerin stres, anksiyete ve depresyon düzeyleri incelenmiştir. 250 annenin verilerinin incelendiği araştırmada, çocuğun davranışlarının (içe atma ya da dışavurum olarak), ebeveynlerin ruh sağlığı ve algılanan sosyal destek ile anlamlı ilişkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, OSB belirti şiddetine göre bu durumun farklılık gösterdiği ve ebeveyn ruh sağlığı sorunlarına ilişkin OSB çocukların davranış sorunlarının önemi yordayıcılar olduğu ileri sürülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, OSB tanısı alan çocuk sahibi annelerle NGG çocuk sahibi annelerin zihin kuramı işlevleri, bağlanma özellikleri ve duygu düzenleme güçlükleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre, 56 katılımcı OSB tanısı alan çocuk sahibi anne araştırmaya katılmıştır. Diğer yandan NGG çocuk sahibi 53 kişi katılmıştır. Bulgulara göre, çocukların ek tanısı, ilaç kullanımı ve yaşadığı yer değişkenleri bakımından gruplardaki dağılımının anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği görölmektedir.

Araştırmada anlamlı bulguların elde edilmesine rağmen yöntemsel olarak birtakım sınırlılıkların olduğu düşünölmekte ve ileri çalışmalarda söz konusu sınırlılıkların bertaraf edilebileceği düşünölmektedir. Ayrıca, uygulayıcılara yönelik tavsiye niteliğinde olabilecek bulguların bu araştırmada elde edildiği görölmektedir. İlk olarak, araştırmada örneklem sayısının az olması ve grupların sosyo-demografik değişkenler bakımından yeterli ölçüde eşitlenmemesi sebebiyle sonuçların sınırlandırıldığı düşünölmektedir. Bu durumun özel bir popölyasyondan alınan örneklem olması sebebiyle sınırlı olmasıyla ilişkisi olabileceği düşünölmektedir. Bir diğer kısıtlılığın ise, normal gelişim gösteren çocuk sahibi annelerin sahip olduğu bireysel değişkenlere yönelik detaylı bilginin olmaması sebebiyle araya giren farklı değişkenlerin olma ihtimali olarak düşünölmektedir. İşlev sorunlarına işaret edebilecek farklı özelliklerin normal gelişim gösteren annelerin bildirdikleri sonuçları sınırlandırabileceği düşünölmektedir.

Araştırma bulguları doğrultusunda, ileri çalışmalarda daha geniş örneklem grubuyla ve sosyo-demografik özellikler bakımından eşitlenmiş grupların karşılaştırılabileceği düşünölmektedir. Uygulayıcılar açısından ise, OSB tanısı alan çocukların ölkemizde özel eğitim ve rehabilitasyon hizmeti aldığı bilinmekte ve annelere bu eğitim süreci içerisinde ayrıca eğitim ve danışmanlık hizmetleri sunularak söz konusu psikolojik faktörlerin düzenlenmesinin mümkün olabileceği düşünölmektedir.

KAYNAKÇA

- Aboulafia-Brakha, T., Christe, B., Martory, M. D., & Annoni, J. M. (2011). Theory of mind tasks and executive functions: a systematic review of group studies in neurology. *J Neuropsychol*, 5, 39-55.
- Abu-Akel, A., & Shamay-Tsoory, S. (2011). Neuroanatomical and neurochemical bases of theory of mind. *Neuropsychologia*, 49, 2971-2984.
- Adams, D. A., Jajosky, R. A., Ajani, U., Kriseman, J., Sharp, P., Onwen, D. H., Schley, A.W., Anderson, W. J., Grigoryan, A., Aranas, A. E., Wodajo, M. S., Abellera, J.P. ve Centers for Disease Control and Prevention (2014). *Summary of notifiable diseases—United States, 2012, Morbidity and Mortality Weekly Report*, 61 (53), 1-121
- Adolphs, R. (2009). The social brain: neural basis of social knowledge. *Annu Rev Psychol*, 60, 693-716.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2014). *Ruhsal bozuklukların tanısıl ve sayımsal elkitabı, beşinci baskı (DSM-5), tanı ölçütleri başvuru elkitabı*. (çev. E. Köroğlu). Hekimler Yayın Birliği: Ankara
- Astington, J. W. & Barriault, T. (2001). Children's theory of mind: How young children come to understand that people have thoughts and feelings. *Infants and Young Children* 13, 1-12
- Aydın, A. & Saraç, T. (2015). Otistik çocuk ebeveynlerinin geniş otizm fenotipi ve aleksitimi özellikleri arasındaki ilişki. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (41) , 0-0 .
- Bailey, A., Le Couteur, A., Gottesman, I., Bolton, P., Simonoff, E., Yuzda, E., et al. (1995). Autism as a strongly genetic disorder: Evidence from a British twin study. *Psychological Medicine*, 25, 63–77.
- Baron-Cohen, S. (2003). *The essential difference: Men, women and the extreme male brain*. London: Penguin
- Baron-Cohen, S. (2008). *Autism and asperger syndrome*. New York: Oxford.
- Baron-Cohen, S., Golan, O., & Ashwin, E. (2009). Can emotion recognition be taught to children with autism spectrum conditions? *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B, Biological Sciences*, 364, 3567-3574.
- Baron-Cohen, S., Jolliffe, T., Mortimore, C., & Robertson, M. (1997). Another advanced test of theory of mind: Evidence from very-high functioning adults with autism or Asperger syndrome. *Journal of Child psychology and Psychiatry*, 38, 813-822.

- Baron-Cohen, S., Wheelwright, S., Hill, J., Raste, Y., & Plumb, I. (2001). The 'Reading the Mind in the Eyes' test revised version: A study with normal adults, and adults with Asperger syndrome or high-functioning autism. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 42, 241-251.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: A test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226-244. doi:0022-3514/
- Bartsch, K. & Wellman, H. (1995). *Children talk about the mind*. New York: Oxford University Press
- Baumer, N., & Spence, S. J. (2018). Evaluation and Management of the Child With Autism Spectrum Disorder. *Continuum (Minneapolis, Minn.)*, 24(1, Child Neurology), 248–275. <https://doi.org/10.1212/CON.0000000000000578>
- Baykara, H. B. (2015). Otizm spektrum bozukluğunun etiyolojisinde genetik ve epigenetik etkenlerin rolü. *Turkiye Klinikleri Journal of Child Psychiatry-Special Topics*. 1(2),11-6
- Beatson, J., & Taryan, S. (2003). Predisposition to depression: The role of attachment. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 37, 219-225
- Beer, J. S., & Ochsner, K. N. (2006). Social cognition: a multi level analysis. *Brain Res*, 1079, 98-105.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Volume I*. New York, NY: Basic Books, Inc.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Volume II*. New York, NY: Basic Books, Inc.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss: Volume III*. New York, NY: Basic Books, Inc
- Bölte, S., & Poustka, F. (2003). The recognition of facial affect in first-degree relatives of individuals with autism and individuals with schizophrenia. *Psychological Medicine*, 33, 907–915.
- Bretherton, I. (1997). Bowlby's legacy to developmental psychology. *Child Psychiatry and Human Development*, 28(1), 33-43.
- Cassidy, J. & Shaver, P. R. (2008). *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications (2nd Ed.)*. New York, NY: The Guilford Press
- Cassidy, J., & Mohr, J. J. (2001). Unsolvability, fear, trauma, and psychopathology: Theory, research, and clinical considerations related to disorganized attachment throughout the life span. *Clinical Psychology: Science and Practice*, 8(3), 1-36.
- Constantino, J. N., & Todd, R. D. (2005). Intergenerational transmission of sub threshold autistic traits in the general population. *Biological Psychiatry*, 57, 655–660.
- Decety, J. (2010). The neurodevelopment of empathy in humans. *Dev Neurosci*, 32, 257-267.

- Dunn, J. (1991). Young children's understanding of other people: Evidence from observations within the family. In D. Frye & C. Moore (eds), *Children's theories of mind: Mental states and social understanding* (pp. 97-137). New Jersey: Lawrence Erlbaum
- Dykas, M. J. & Cassidy, J. (2011). Attachment and the processing of social information across the life span: Theory and evidence. *Psychological Bulletin*, *137*(1), 19-46. doi: 10.1037/a0021367
- Fairchild, S. R. (2006). Understanding attachment: Reliability and validity of selected attachment measures for preschoolers and children. *Child and Adolescent Social Work Journal*, *23*(2), 235-261. doi:10.1007/s10560-005-0037-2
- Falk, N. H., Norris, K., & Quinn, M. G. (2014). The Factors Predicting Stress, Anxiety and Depression in the Parents of Children with Autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, *44*(12), 3185-3203. Scopus. <https://doi.org/10.1007/s10803-014-2189-4>
- Findler, L., Klein Jacoby, A., & Gabis, L. (2016). Subjective happiness among mothers of children with disabilities: The role of stress, attachment, guilt and social support. *Research in Developmental Disabilities*, *55*, 44-54. Scopus. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2016.03.006>
- Flavell, J. H. (1985). *Cognitive Development* (2nd ed.). New Jersey: Prentice-Hall.
- Flavell, J. H. (2004). Theory-of-Mind development: Retrospect and prospect. *Merrill-Palmer Quarterly* *50*, 274-290
- Frith, U., & Frith, C. D. (2003). Development and neurophysiology of mentalizing. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B, Biological Sciences*, *358*, 459-47
- Frye, D. (1991). The origins of intention in infancy. In D. Frye & C. Moore (eds), *Children's theories of mind: Mental states and social understanding* (pp. 15-38). New Jersey: Lawrence Erlbaum
- Gokcen, S., Bora, E., Erermis, S., Kesikci, H., & Aydin, C. (2009). *Theory of mind and verbal working memory deficits in parents of autistic children*. *Psychiatry Research*, *166*(1), 46-53
- Goodman, S. J., & Glenwick, D. S. (2012). Correlates of attachment perceptions in parents of children with autism spectrum disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, *42*(10), 2056-2066. Scopus. <https://doi.org/10.1007/s10803-012-1453-8>
- Gopnik, A., Slaughter, V. & Meltzoff, A. (1994). Changing your views: How understanding visual perception can lead to a new theory of mind. In C. Lewis & P. Mitchell (eds), *Children's early understanding of mind: Origins and development* (pp. 157-181). London: Lawrence Erlbaum.
- Green, M. F., Penn, D. L., Bentall, R., Carpenter, W. T., Gaebel, W., Gur, R. C., Kring, A. M., Park, S., Silverstein, S. M., & Heinsen, R. (2008). *Social Cognition*

in Schizophrenia: An NIMH Workshop on Definitions, Assessment, and Research Opportunities. *Schizophrenia Bulletin*, 34, 1211-1220.

- Hadwin, J., Baron-Cohen, S., Howline, P. & Hill, K. (1997). Does teaching theory of mind have an effect on the ability to develop conversation in children with autism? *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 27(5), 519-537.
- Hale, C. M. & Tager-Flusberg, H. (2005). Social communication in children with autism The relationship between theory of mind and discourse development. *Autism*, 9(2), 157-178.
- Happé, F. (1994). An advanced test of Theory of Mind: Understanding of story characters' thought and feeling by able autistic, mentally handicapped and normal children and adults. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 24, 129-154.
- Happé, F. (1995). The role of age and verbal ability in the theory of mind task performance of subjects with autism. *Child Development*, 66, 843-855.
- Harris, P. & Kavanaugh, R. (1993). Young children's understanding of pretense. *Monographs of the society for research in child development*, 58(1), 1-107.
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(3), 511-524. doi: 0022- 3514/87
- Hazan, C., & Shaver, P. R. (1994). Attachment as an organizational framework for research on close relationships. *Psychological Inquiry*, 5(1), 1-22.
- Hill, E., Berthoz, S., & Frith, U. (2004). Brief report: Cognitive processing of own emotions in individuals with autistic spectrum disorder and in their relatives. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 34, 229–235.
- Honkalampi, K., Hintikka, J., Laukkanen, E., Lehtonen, J., & Viinamäki, H. (2001) Alexithymia and depression: A prospective study of patients with major depressive disorder. *Journal of Psychosomatics*, 42, 229–234.
- Imamoglu, E. O., & Imamoglu, S. (2007). Relationships between attachment security and self-construal orientations. *The Journal of Psychology*, 141(5), 539-558
- Kang, G.-Y., Choi, C.-S., & Ju, S.-J. (2016). Parenting experience of mothers with children with autism spectrum disorder: An analysis of the mothers' diaries. *Indian Journal of Science and Technology*, 9(20). Scopus. <https://doi.org/10.17485/ijst/2016/v9i20/94698>
- Karabekiroğlu, K., & Rodopman-Arman, A. (2011). Parental attachment style and severity of emotional/behavioral problems in toddlerhood. *Noropsikiyatri Arsivi*, 48(2), 147-154. Scopus.
- Kim, Y. S., Leventhal, B. L., Koh, Y. J., Fombonne, E., Laska, E., Lim, E. C., Cheon, K. A., Kim, S. J., Kim, Y. K., Lee, H., Song, D. H., & Grinker, R. R. (2011). Prevalence of autism spectrum disorders in a total population sample. *The American journal of psychiatry*, 168(9), 904–912.

- Koren-Karie, N., Oppenheim, D., Dolev, S., & Yirmiya, N. (2009). Mothers of securely attached children with autism spectrum disorder are more sensitive than mothers of insecurely attached children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 50(5), 643-650. Scopus. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2008.02043.x>
- Korkmaz, B. (2011). Theory of mind and neurodevelopmental disorders of childhood. *Pediatr Res*, 69, 101R-108R.
- Landen, S. M., & Wang, C. C. D. C. (2010). Adult attachment, work cohesion, coping, and psychological well-being of firefighters. *Counselling Psychology Quarterly*, 23(2), 143-162. doi: 10.1080/09515071003776028
- Lecciso, F., Petrocchi, S., Savazzi, F., Marchetti, A., Nobile, M., & Molteni, M. (2013). The association between maternal resolution of the diagnosis of autism, maternal mental representations of the relationship with the child, and children's attachment. *Life Span and Disability*, 16(1), 21-38. Scopus.
- Leslie, A. (1988). Some implications of pretense for mechanisms underlying the child's theory of mind. In J. W. Astington, P. L. Harris & D. R. Olson (eds), *Developing theory of mind* (pp. 19-46). New York: Cambridge University Press.
- Levy, G., Oppenheim, D., Koren-Karie, N., Ariav-Paraira, I., Gal, N., & Yirmiya, N. (2020). Disrupted maternal communication and attachment disorganization in children with autism spectrum disorder. *Attachment and Human Development*, 22(5), 568-581. Scopus. <https://doi.org/10.1080/14616734.2019.1666287>
- Lewis, C. & Osborne, A. (1990). Three-year-olds' problems with false belief: Conceptual deficit or linguistic artefact? *Child Development*, 61, 1514-1519.
- Li, M. H. (2008). Relationships among stress coping, secure attachment, and the trait of resilience among Taiwanese college students. *College Student Journal*, 42(2), 312-323.
- Lopez, F. G., & Gormley, B. (2002). Stability and change in adult attachment style over the first-year college transition: Relations to self-confidence, coping, and distress patterns. *Journal of Counseling Psychology*, 49(3), 355-364. doi: 10.1037/0022-0167.49.3.355
- Maier, M. A., Bernier, A., Pekrun, R., Zimmerman, P., Strasser, K., & Grossman, K. E. (2005). *Attachment & Human Development*, 7(1), 67-81. doi: 10.1080/146167305000039606
- Mathersul, D., McDonald, S., & Rushby, J. A. (2013). Understanding advanced theory of mind and empathy in high-functioning adults with autism spectrum disorder. *J Clin Exp Neuropsychol*, 35, 655-668
- Mayer, J. D., & Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence? . In P. Salovey & D. J. Sluyter (Eds.), *Emotional Development and Emotional Intelligence: Educational Implications*. (pp. 3-31). New York, NY: Basic Books

- Morissette, P., Ricard, M. & Décarie, T. G. (1995). Joint visual attention and pointing in infancy: A longitudinal study of comprehension. *British Journal of Developmental Psychology*, 13, 163-175.
- Oppenheim, D., Koren-Karie, N., Dolev, S., & Yirmiya, N. (2012). Maternal sensitivity mediates the link between maternal insightfulness/resolution and child-mother attachment: The case of children with Autism Spectrum Disorder. *Attachment and Human Development*, 14(6), 567-584. Scopus. <https://doi.org/10.1080/14616734.2012.727256>
- Perner, J. (1991a). On representing that: The asymmetry between beliefs and desire in children's theory of mind. In D. Frye & C. Moore (eds), *Children's theories of mind: Mental states and social understanding* (pp. 139-155). New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Premack, D. & Woodruff, G. (1978). Does the chimpanzee have a 'theory of mind'? *The Behaviour and Brain Sciences*, 4, 515-526
- Sabbagh, M. A. (2004). Understanding orbitofrontal contributions to theory-of-mind reasoning: implications for autism. *Brain and Cognition*, 55, 209-219.
- Schechtman, M. (2007). Scientifically unsupported therapies in the treatment of young children with autism spectrum disorders. *Pediatric Annals*, 36(8): 497-505.
- Schermerhorn, A. C., Cummings, E. M., & Davis, P. T. (2008). Children's representations of multiple family relationships: Organizational structure and development in early childhood. *Journal of Family Psychology*, 22(1), 89-101
- Schore, A. N. (2000). Attachment and the regulation of the right brain. *Attachment & Human Development*, 2(1), 23-47.
- Shahaeian A, Nielsen M, Peterson CC, Slaughter V. Cultural and family influences on children's theory of mind development: A comparison of Australian and Iranian school-age children. *Journal of Cross-Cultural Psychology*. 2014;45(4):555-568.
- Skuse, D., Bruce, H., Dowdney, L. And Mrazek, D. (2011). *Child Psychology and Psychiatry: Frameworks for practice*. Charman, T. Autism Spectrum Disorders. New Jersey: John Wiley&Sons. Web Site: <http://reader.eblib.com.libproxy.csun.edu>
- Slaughter V, Perez-Zapata D. Cultural variations in the development of mind reading. *Child Development Perspectives*. 2014;8(4):237-24
- Sotgiu, I., Galati, D., Manzano, M., Gandione, M., Gómez, K., Romero, Y., & Rigardetto, R. (2011). Parental attitudes, attachment styles, social networks, and psychological processes in autism spectrum disorders: A cross-cultural perspective. *Journal of Genetic Psychology*, 172(4), 353-375. Scopus. <https://doi.org/10.1080/00221325.2010.544342>

- Stansfeld, S., Head, J., Bartley, M., & Fonagy, P. (2008). Social position, early deprivation, and the development of attachment. *Social Psychiatry Epidemiology*, 43, 516-526. doi: 10.1007/s00127-008-0330-4
- Suplee, P., Gardner, M., Bloch, J., & Lecks, K. (2014). Childbearing Experiences of Women With Asperger Syndrome. *JOGNN - Journal of Obstetric, Gynecologic, and Neonatal Nursing*, 43, S76. Scopus. <https://doi.org/10.1111/1552-6909.12455>
- Velemínský, M., Velemínský, M., Fedor-Freybergh, P., Witzanyová, A., & Šastná, I. (2019). Attachment of family to child with disability. *Neuroendocrinology Letters*, 40(3), 119-124. Scopus.
- Waters, E., Crowell, Elliot, M., Corcoran, D., & Treboux, D. (2002). Bowlby's secure base theory and the social/personality psychology of attachment styles: Work (s) in progress. *Attachment & Human Development*, 4(2), 230-242. doi: 10.1080/14616730210154216
- Wellman, H., Cross, D. & Watson, J. (2001). Meta-analysis of Theory-of-Mind development: The truth about false belief. *Child Development*, 72, 655-684.
- Wing, L. (2012). Otizm el rehberi. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Yucesoy-Ozkan, S., Gulboy, E. ve Kaya, F. (2018). Teaching children with intellectual disabilities through video prompting: Smartphone vs. tablet. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 10(1), 33-49.
- Yüksel, A. (2005). Genetics of autism. *Cerrahpaşa Journal Medline*. 36 (1): 35-41.

EKLER
DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1. Cinsiyet: ()Kadın ()Erkek

2. Yaş:

3. Yaşadığı yer?

()Büyük şehir ()Şehir ()İlçe ()Köy

4. Eğitim Durumu?

()Okuryazar değil ()İlkokul ve ortaokul ()Lise ()Üniversite ()Lisansüstü

5. İş Durumu?

()Çalışmıyor ()Serbest Meslek ()Özel Sektör ()Kamu

6. Gelir Düzeyi?

()2.000-4.000 ()4.000-6.000 ()6.000-8.000 ()8.000-10.000 ()10.000+

7. Çocuk sayısı?

8. Çocuğunuzun ilk tanı aldığı yaş?

9. Çocuğunuzun eğitime başladığı yaş?

10. Çocuğunuzun ek tanısı var mı?(dehb gibi) Var ise nedir?

11. Psikiyatrist çocuğunuza ilaç önerdi mi?

()Evet ()Hayır

12. Çocuğunuz ilaç kullanıyor mu ? Kullanıyorsa adı nedir?

Evet Hayır

13. Siz psikiyatrik tanı aldınız mı? Aldıysanız adı nedir?

Evet Hayır

14. Siz ilaç kullanıyor musunuz? Kullanıyorsanız adı nedir?

Evet Hayır

GÖZLERDEN ZİHİN OKUMA TESTİ

(Örnek Görseller)

kıskanç

paniklemiş

kibirli

nefret dolu

neşeli

teselli eden

rahatsız

sıkılmış

korkmuş

üzüntülü

kibirli

kızgın

şakacı

telaşlı

arzulu

ıkna olmuş

şakacı

ısrarcı

keyifli

gevşemiş

rahatsız

iğneleyici

endişeli

arkadaş canlısı

donakalmış

hayal kuran

sabırsız

diken üstünde

özür dileyen

arkadaş canlısı

tedirgin

şevksiz

kötümser

rahatlamış

utangaç

heyecanlı

kızgın

düşmanca

dehşete düşmüş

zihni meşgul

temkinli

ısrarcı

sıkılmış

donakalmış

korkmuş

keyifli

pişman

işveli

aldırmaz

mahcup

şüpheli

şevksiz

kararlı

bekleyen

tehditkar

utangaç

rahatsız

hayal kırıklığına uğramış

keyifsiz

suçlayıcı

mütefekkir

telaşlı

cesaret veren

keyifli

rahatsız

düşünceli

cesaret veren

cana yakın

şüphelenmiş

şefkatli

neşeli

donakalmış

kararlı keyifli

donakalmış

sıkılmış

baskın

arkadaş canlısı

suçlu

dehşete düşmüş

zihni meşgul

minnettar

ısrarcı

yalvaran

memnun

özür dileyen

küstah

ilgili

tereddütlü

rahatsız

heyecanlı

düşmanca

diken üstünde

utangaç

düşmanca

gergin

şakacı

temkinli

kibirli

güven verici

merak eden

şakacı

şefkatli

memnun

sabırsız

donakalmış

rahatsız

dalgın

minnettar

işveli

düşmanca

hayal kırıklığına uğramış

utanmış

kendinden emin

şakacı

şevksiz

ciddi

utanmış

şaşırmış

diken üstünde

mahcup

suçlu

hayal kuran

kaygılı

donakalmış

hayrete düşmüş

güvenilmez

korkmuş

utanmış

sinirli

kuşkucu

kararsız

YAKIN İLİŞKİLERDE YAŞANTILAR ENVANTERİ (YİYE-II)

Aşağıdaki maddeler romantik ilişkilerinizde hissettiğiniz duygularla ilgilidir. Bu araştırmada sizin ilişkinizde yalnızca şu anda değil, genel olarak neler olduğuyla ya da neler yaşadığınızla ilgilenmekteyiz. Maddelerde sözü geçen "birlikte olduğum kişi" ifadesi ile romantik ilişkide bulunduğunuz kişi kastedilmektedir. Eğer hali hazırda bir romantik ilişki içerisinde değilseniz, aşağıdaki maddeleri bir ilişki içinde olduğunuzu varsayarak cevaplandırınız. Her bir maddenin ilişkilerinizdeki duygu ve düşüncelerinizi ne oranda yansıttığını karşılardaki 7 aralıklı ölçek üzerinde, ilgili rakam üzerine çarpı (X) koyarak gösteriniz.

1 2 3 4 5 6 7

Hiç Kararsızım/ Tamamen katılmıyorum fikrim yok katılıyorum

1. Birlikte olduğum kişinin sevgisini kaybetmekten korkarım. 1 2 3 4 5 6 7
2. Gerçekte ne hissettiğimi birlikte olduğum kişiye göstermemeyi tercih ederim.
1 2 3 4 5 6 7
3. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin artık benimle olmak istemeyeceği korkusuna kapılıyorum. 1 2 3 4 5 6 7
4. Özel duygu ve düşüncelerimi birlikte olduğum kişiyle paylaşmak konusunda kendimi rahat hissederim. 1 2 3 4 5 6 7
5. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin beni gerçekten sevmediği kaygısına kapılıyorum.
1 2 3 4 5 6 7
6. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanmak konusunda kendimi rahat bırakmakta zorlanırım. 1 2 3 4 5 6 7

7. Romantik ilişkide olduğum kişilerin beni, benim onları önemseydiğim kadar önemsemeyeceklerinden endişe duyarım. 1 2 3 4 5 6 7

8. Romantik ilişkide olduğum kişilere yakın olma konusunda çok rahatımdır.

1 2 3 4 5 6 7

9. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim. 1 2 3 4 5 6 7

10. Romantik ilişkide olduğum kişilere açılma konusunda kendimi rahat hissetmem.

1 2 3 4 5 6 7

11. İlişkilerimi kafama çok takarım. 1 2 3 4 5 6 7

12. Romantik ilişkide olduğum kişilere fazla yakın olmamayı tercih ederim.

1 2 3 4 5 6 7

13. Benden uzakta olduğunda, birlikte olduğum kişinin başka birine ilgi duyabileceği korkusuna kapılırım. 1 2 3 4 5 6 7

14. Romantik ilişkide olduğum kişi benimle çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım. 1 2 3 4 5 6 7

15. Romantik ilişkide olduğum kişilere duygularımı gösterdiğimde, onların benim için aynı şeyleri hissetmeyeceğinden korkarım. 1 2 3 4 5 6 7

16. Birlikte olduğum kişiyle kolayca yakınlaşabilirim. 1 2 3 4 5 6 7

17. Birlikte olduğum kişinin beni terk edeceğinden pek endişe duymam. 1 2 3 4 5 6 7

18. Birlikte olduğum kişiyle yakınlaşmak bana zor gelmez. 1 2 3 4 5 6 7

19. Romantik ilişkide olduğum kişi kendimden şüphe etmeme neden olur.

1 2 3 4 5 6 7

20. Genellikle, birlikte olduğum kişiyle sorunlarımı ve kaygılarımı tartışırım.

1 2 3 4 5 6 7

21. Terk edilmekten pek korkmam. 1 2 3 4 5 6 7

22. Zor zamanlarımda, romantik ilişkide olduğum kişiden yardım istemek bana iyi gelir. 1 2 3 4 5 6 7

23. Birlikte olduğum kişinin, bana benim istediğim kadar yakınlaşmak istemediğini düşünürüm. 1 2 3 4 5 6 7

24. Birlikte olduğum kişiye hemen hemen her şeyi anlatırım. 1 2 3 4 5 6 7

25. Romantik ilişkide olduğum kişiler bazen bana olan duygularını sebepsiz yere değiştirirler. 1 2 3 4 5 6 7

26. Başımdan geçenleri birlikte olduğum kişiyle konuşurum. 1 2 3 4 5 6 7

27. Çok yakın olma arzumu bazen insanları korkutup uzaklaştırır. 1 2 3 4 5 6 7

28. Birlikte olduğum kişiler benimle çok yakınlaştığında gergin hissedirim.

1 2 3 4 5 6 7

29. Romantik ilişkide olduğum bir kişi beni yakından tanıdıktan sonra, "gerçek ben"den hoşlanmayacağından korkarım. 1 2 3 4 5 6 7

30. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanma konusunda rahatımdır.

1 2 3 4 5 6 7

31. Birlikte olduğum kişiden ihtiyaç duyduğum şefkat ve desteği görememek beni öfkeli yapar. 1 2 3 4 5 6 7

32. Romantik ilişkide olduğum kişiye güvenip inanmak benim için kolaydır.

1 2 3 4 5 6 7

33. Başka insanlara denk olamamaktan endişe duyarım 1 2 3 4 5 6 7

34. Birlikte olduğum kişiye şefkat göstermek benim için kolaydır. 1 2 3 4 5 6 7

35. Birlikte olduğum kişi beni sadece kızgın olduğumda önemser. 1 2 3 4 5 6 7

36. Birlikte olduğum kişi beni ve ihtiyaçlarımı gerçekten anlar. 1 2 3 4 5 6 7

DUYGU DURUM DÜZENLEMEDE GÜÇLÜKLER ANKETİ

Aşağıdaki cümlelerin size ne sıklıkla uyduğunu belirten 5 dereceli ölçek üzerinde içtenlikle değerlendiriniz. Her bir cümlenin altındaki 5 noktalı ölçekten, kutucukta belirtilen uygunluk yüzdesini de dikkate alarak, yalnızca TEK bir rakamı yuvarlak içine alarak işaretleyiniz.

1	2	3	4	5
Hemen hemen hiç (%0-%10)	Bazen (%11-%35)	Yaklaşık yarı yarıya (%36-%65)	Çoğu zaman (%66-%90)	Hemen hemen her zaman (%91-%100)

1. Ne hissettiğim konusunda netimdir.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

2. Ne hissettiğimi dikkate alırım.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

3. Duygularım bana dayanılmaz ve kontrolsüz gelir.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

4. Ne hissettiğim konusunda hiçbir fikrim yoktur.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

5. Duygularıma bir anlam vermekte zorlanırım.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

6. Ne hissettiğime dikkat ederim.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

7. Ne hissettiğimi tam olarak bilirim.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

8. Ne hissettiğimi önemserim.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

9. Ne hissettiğim konusunda karmaşa yaşarım.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

10. Kendimi kötü hissettiğimde böyle hissettiğim için kendime kızarırım.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

11. Kendimi kötü hissettiğim için utanırım.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

12. Kendimi kötü hissettiğimde işlerimi yapmakta zorlanırım.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

13. Kendimi kötü hissettiğimde kontrolden çıkarım.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

14. Kendimi kötü hissettiğimde uzun süre böyle kalacağıma inanırım.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

15. Kendimi kötü hissetmenin yoğun depresif duyguyla sonuçlanacağına inanırım.

1_ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

16. Kendimi kötü hissettiğimde duygularımın yerinde ve önemli olduğuna inanırım.

1_ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

17. Kendimi kötü hissederken başka şeylere odaklanmakta zorlanırım.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

18. Kendimi kötü hissederken kontrolden çıktığım duygusu yaşarım.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

19. Kendimi kötü hissediyor olsam da çalışmayı sürdürebilirim.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

20. Kendimi kötü hissettiğimde bu duygudan dolayı kendimden utanırım.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

21. Kendimi kötü hissettiğimde eninde sonunda kendimi daha iyi hissetmenin bir yolunu bulacağımı bilirim.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5

22. Kendimi kötü hissettiğimde zayıf biri olduğum duygusuna kapılıyorum.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5

23. Kendimi kötü hissettiğimde de davranışlarım kontrolümün altındadır.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5

24. Kendimi kötü hissettiğim için suçluluk duyarım.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5

25. Kendimi kötü hissettiğimde konsantre otamakta zorlanırım.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5

26. Kendimi kötü hissettiğimde davranışlarımı kontrol etmekte zorlanırım.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5

27. Kendimi kötü hissettiğimde daha iyi hissetmem için yapacağım hiçbir şey olmadığına inanırım.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5

28. Kendimi kötü hissettiğimde böyle hissettiğim için kendimden rahatsız olurum.

1_ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5

29. Kendimi kötü hissettiğimde, kendimle ilgili olarak çok fazla endişelenmeye başlarım.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5

30. Kendimi kötü hissettiğimde kendimi bu duyguya bırakmaktan başka çıkar yol olmadığına inanırım.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5

31. Kendimi kötü hissettiğimde davranışlarım üzerindeki kontrolümü kaybederim.

1_ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5

32. Kendimi kötü hissettiğimde başka bir şey düşünmekte zorlanırım.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5

33. Kendimi kötü hissettiğimde duygumun gerçekte ne olduğunu anlamak için zaman ayırırım.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5

34. Kendimi kötü hissettiğimde, kendimi daha iyi hissetmem uzun zaman alır.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5

35. Kendimi kötü hissettiğimde duygularım dayanılmaz olur.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5

36. Olumsuz duyguların hayatımda yeri yoktur.

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5

